

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku
Diplomski dvopredmetni studij kroatistike

Katarina Benci

**ANGLIZMI U RAČUNALNOME,
EKONOMSKOME I MEDIJSKOME
NAZIVLJU HRVATSKOGA JEZIKA**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-a

Mentorica: prof. dr. sc. Bernardina Petrović

U Zagrebu, 1. kolovoza 2013.

Sadržaj:

1. Uvod.....	4
2. O jezičnom posuđivanju.....	6
2.1. Kratka povijest jezičnog posuđivanja.....	6
2.2. Osnovni pojmovi teorije jezika u kontaktu.....	8
2.3. Riječi stranoga podrijetla.....	9
3. Jezični purizam - nužnost ili hir?.....	11
3.1. Što je jezični purizam?.....	12
3.2. Jezični purizam u hrvatskome jezikoslovlju.....	14
3.2.1. Jezični puristi u sukobu s engleskim jezikom.....	15
4. O teoriji nazivlja u hrvatskom jeziku.....	17
5. Ukratko o novinarsko-publicističkom stilu.....	20
6. Anglizmi.....	22
6.1. Uvodno određenje.....	22
6.2. Vrste anglizama.....	23
6.3. Prilagodba anglizama u hrvatskome jeziku.....	24
6.3.1. Ortografska prilagodba anglizama u hrvatskom standardnom jeziku.....	25
6.3.1.1. Određivanje osnovnog oblika prema izgovoru modela	25
6.3.1.2. Određivanje osnovnog oblika prema ortografiji modela.....	26
6.3.1.3. Određivanje osnovnog oblika kombinacijom izgovora i ortografije modela	27
6.3.1.4. Utjecaj jezika posrednika.....	28
6.3.2. Fonološka prilagodba anglizama u hrvatskome jeziku.....	28
6.3.3. Morfološka prilagodba anglizama u hrvatskom jeziku.....	29
6.3.3.1. Morfološka prilagodba imenica.....	29
6.3.3.2. Morfološka prilagodba glagola.....	30
6.3.3.4. Morfološka prilagodba pridjeva.....	30

6.3.4. Semantička prilagodba anglizama u hrvatskom jeziku.....	31
7. Analiza korpusa.....	32
7.1. Uvodno određenje korpusa.....	32
7.2. Analiza računalnog nazivlja.....	33
7.2.1. Računalno nazivlje u hrvatskome jezikoslovlju.....	33
7.2.2. Anglizmi u računalnom nazivlju.....	34
7.2.2.1. Analiza anglizama užeg područja računalstva.....	35
7.2.2.2. Anglizmi kojima izražavamo internetske fenomene.....	37
7.2.2.3. Anglizmi koji označavaju pametne uređaje	38
7.3. Analiza ekonomskog nazivlja.....	40
7.3.1. Ekonomsko nazivlje u hrvatskome jezikoslovlju i uvodne napomene...41	
7.3.2. Anglizmi u ekonomskome nazivlju.....	42
7.4. Analiza medijskog nazivlja.....	46
7.4.1. Uvodne napomene o medijskome nazivlju.....	46
7.4.2. Anglizmi u medijskome nazivlju.....	47
7.4.2.1. Športsko nazivlje.....	47
7.4.2.2. Političko nazivlje.....	49
7.4.2.3. Nazivlje popularne kulture.....	50
7.4.2.3.1. Što je popularna kultura?.....	50
7.4.2.3.2. Analiza medijskog nazivlja.....	51
7.4.2.3.2.1 Zabava.....	51
7.4.2.3.2.2. Moda.....	52
7.4.2.3.2.3. Neformalni stil i nesvrstani anglizmi.....	54
8. Zaključak.....	56
9. Popis literature.....	57
10. Sažetak.....	60

1. Uvod

Jezično je posuđivanje čest i, ponekad, invazivan proces. U nekim je slučajevima jezično posuđivanje nužno i dobrodošlo, ali pri svakoj vrsti posuđivanja valja voditi računa o prilagodbi novih riječi u jezik koji ih posuđuje. Upravo zbog toga što je ova tema nepresušan izvor za jezične analize, ovaj će se rad njome baviti. Cilj je ovoga rada suziti jezično posuđivanje na pojavu anglizama u hrvatskome jeziku i baviti se njihovom analizom u trima područjima - računalnome, ekonomskome i medijskome nazivlju. Ta su nazivlja odabrana jer čine najplodnija područja nastanka novih riječi koje ulaze u leksik toliko brzo da ih ne stizemo mijenjati hrvatskim ekvivalentima. Rad je strukturno podijeljen u dvije veće cjeline: prvu čine teorijske spoznaje o ključnim pojmovima, a drugu analiza korpusa anglizama triju navedenih nazivlja. Nakon uvodnog određenja jezičnog posuđivanja, njegove kratke povijesti i osnovnih pojmova teorije jezika u kontaktu, posvetit ćemo se tipovima riječi stranog podrijetla. Navodimo njihovu podjelu u leksikologiji i to će nam biti od velike pomoći u analizi. Nakon toga ćemo raspravljamo o jezičnim puristima, odnosno skupini jezikoslovaca koji se protive jezičnom posuđivanju, a u današnje se vrijeme najviše rasprava vodi upravo o anglizmima pa je odabir teme ovoga rada uistinu prikladan. Suprotstavljamo radikalne poglede purista poput Stjepana Babića s liberalnijim razmišljanjima Stjepka Težaka kako bismo dobili potpuniju sliku purizma u hrvatskome jezikoslovlju. Teorijsku raspravu, potom, premještamo na još jedno od područja važnih za ovaj rad. Poglavlje o nazivlju temelji se na novijim radovima Milice Mihaljević. Objasniti ćemo što su terminologija i nazivlje i povezati terminološke radove s jezičnim purizmom. Nakon toga, objasniti ćemo teorijske odrednice novinarsko-funkcionalnog stila. Nužno je to zato što ćemo u radu analizirati angлизme u novinskim tekstovima *Večernjeg lista*. Raspraviti ćemo u tom poglavlju o jeziku toga stila koji uključuje strane riječi. Prije same analize novinskih članaka uslijedit će veće poglavlje o anglizmima u hrvatskome jeziku. Navest ćemo četiri osnovne vrste prilagodbe anglizama u hrvatskome jeziku prema radu Rudolfa Filipovića i Anje Nikolić-Hoyt i potkrijepiti ih novim primjerima. Taj će nam pregled biti ključan u analizi jer ćemo promatrati u kojoj su mjeri jedinice korpusa dobro ili loše prilagođene i postoje li i bolji načini prilagodbe koji se ne koriste, a trebali bi. To će ujedno biti posljednje poglavlje teorijskog dijela rada. Drugi dio rada činit će, dakle, analiza korpusa, podijeljena u tri cjeline: računalno nazivlje, ekonomsko nazivlje i medijsko nazivlje. Analiza korpusa započet će uvodnim određenjem građe i opisom metoda rada. Svako će od zasebnih poglavlja o nazivljima poglavlja uključivati uvodna teorijska objašnjenja nazivlja, nakon čega će uslijediti analiza. Jedinice korpusa bit će

grupirane prema svojoj značenjskoj ili tvorbenoj sličnosti. Pokušat ćemo utvrditi najbolja rješenja za anglizme pronađene u korpusu, a gdje zamjena nema, usmjerit ćemo se na najbolji tip prilagodbe u hrvatskom jeziku koji bi zadovoljio i prosječnog govornika hrvatskoga jezika, ali i jezične puriste. Cilj ovoga rada nije pružiti uvid u sve anglizme koji se koriste u trima navedenim nazivljima nego predstaviti anglizme kojima su se novinari Večernjeg lista služili u sedmodnevnom novinskog ciklusu i pretpostaviti kako su upravo oni najčešći anglizmi u hrvatskome jeziku te ponuditi prikladna rješenja za njih.

2. O jezičnom posuđivanju

2.1. Kratka povijest jezičnog posuđivanja

S obzirom na to da će osnovu ovog rada činiti analiza riječi koje izvorno ne pripadaju hrvatskome jeziku, valja objasniti proces jezičnog posuđivanja počevši od njegove kratke povijesti. Različiti su jezici tijekom povijesti dolazili u kontakt, jedni zbog političkih, drugi zbog geografskih razloga. Jezikoslovci su jezično posuđivanje intenzivno počeli proučavati u 19. stoljeću. Tada se prvi puta spominju *miješani jezici*, i to u radovima Rasmusa Raska koji tvrdi da miješanje jezika uključuje posudbu vokabulara, ali da takve posuđenice nikada ne mogu preuzeti morfološke oblike jezika koji posuđuje. (usp. Filipović 1986: 19) To znači da je jezično posuđivanje u svojim začetcima bilo samo leksičke prirode i da se gramatika i vokabular nisu miješali. Promjene nastupaju krajem 19. stoljeća kada američki lingvist W.D. Whitney na primjeru engleskog jezika pokazuje kako, unatoč tome što se engleski leksik sastoji od mnoštva romanskih elemenata, u njemu nema gramatičkih tragova posuđivanja. (usp. Filipović 1986: 19) To ga navodi na razmišljanje kako se posuđeni leksik ipak mora prilagoditi i na gramatičkoj razini, to jest da mora doći i do gramatičkog miješanja jezika. Hugo Schuchardt odlazi korak dalje i navodi da je jezično miješanje pravilo. On ne sumnja u postojanje miješanih jezika nego se pita postoje li uopće *nemiješani jezici*. Njegov doprinos teoriji jezičnog posuđivanja uključuje i sinkronijski pogled na posuđenice, koje naziva stranim riječima, uz onaj dijakronijski te razmišljanje da je jezično posuđivanje vrsta dvojezičnosti. (usp. Filipović 1986:20) Među začetnicima teorije o jezičnom posuđivanju potrebno je spomenuti i Ernsta Windischu koji je proučavao razloge zbog kojih dolazi do posuđivanja među jezicima, a oni uključuju političke i pomodne razloge (pomodne zato što strane riječi posuđujemo ako su izražajnije od onih koje imamo u vlastitom jeziku). Windisch je prvi dao složeniju definiciju miješanih jezika. Jezici su to u kojima se strane riječi koriste na račun domaćih, u kojima se postojeće riječi zamjenjuje stranim riječima i u kojima se javlja velik postotak posuđenica koje se onda koriste u svakodnevnom govoru. Također, u miješanih se jezika, osim imenica, posuđuju i glagoli te neke gramatičke kategorije. (usp. Filipović 1986: 21) Iz ovakve definicije nameće se mišljenje da je svaki jezik miješani jezik jer je jezično posuđivanje svakodnevna jezična pojava. Jezično miješanje i jezično posuđivanje krajem 19. stoljeća smatrani su istoznačnicama. Hermann Paul prvi, pak, oblikuje definiciju jezičnog posuđivanja:

„Jedan jezik utječe na drugi ako prima strani materijal i ako se njegov vlastiti jezični materijal formira prema stranim uzorima. Lingvističko posuđivanje može biti rezultat

potrebe i mode. U prvom se slučaju posuđuju pojam i riječ, pa su najčešće posuđenice imena mjesta, lična imena i imena uvezenih stvari. Ako je jezik primalac na nižoj kulturnoj razini i pripada narodu niže, manje razvijene civilizacije, znatno će se povećati broj područja iz kojih će se posuđivati." (Filipović 1986: 23)

U 20. stoljeću jezikoslovci produbljuju već spomenute teorije. Jean Baudouin de Courtenay tvrdi kako nemješovite jezične cjeline ne postoje nego se miješanjem jezika postiže pojednostavljivanjem oblika, ukidanje njihovih neracionalnih razlika, prilagođavanje jednih oblika drugima te tako nalazimo sličnosti i između genetski različitih jezika. (usp. Sočanac 2004: 16) Za njega je jezično posuđivanje proces pojednostavljivanja leksika pojedinih jezika u svrhu lakšeg sporazumijevanja te je time na tragu onoga što će kasnije postati procesom globalizacije. Naravno, nove teorije dale su i detaljniji uvid u to što se i kako može posuđivati. Pripadnici Praške škole objašnjavaju kako jezik primatelj može iz jezika davatelja preuzeti samo ono što se slaže s njegovom vlastitom strukturom. (usp. Sočanac 2004: 19) To sugerira da jezično posuđivanje nije jednostavan proces nego zahtijeva detaljnu fonološku analizu jezika davatelja i primatelja. Značajni lingvisti su i Leonard Bloomfield te Edward Sapir koji jezično posuđivanje smatraju prvenstveno kulturnim fenomenom (Sočanac 2004: 18), a takvo se razmišljanje potvrđuje pogotovo u današnje vrijeme u kojem velik broj riječi posuđujemo iz jezika dominantnih kultura. Povijesni pregled jezičnog posuđivanja zaključit ćemo dvojicom jezikoslovaca na čiji se rad nastavlja i hrvatski anglist Rudolf Filipović koji je svojom knjigom *Teorija jezika u kontaktu* uvelike zadužio hrvatsku lingvistiku. Riječ je o Einaru Haugenu i Urielu Weinreichu – začetnicima suvremene teorije jezika u kontaktu. Haugen u svom članku *Analiza jezičnog posuđivanja* definira posuđivanje kao proces prenošenja određenih obrazaca iz jednog jezika u drugi i u potpunosti odbacuje termin miješanja jezika. (Sočanac 2004: 19) Uvodi i dvije osnovne vrste jezičnog posuđivanja: importanciju i supstituciju o kojima će biti više riječi u sljedećem poglavlju. Uriel Weinreich dokazuje da se jezično posuđivanje odvija na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini i da nije površinski proces ili točnije, mehanički prijenos leksičkog materijala. (usp. Sočanac 2004: 20) Njegova analiza potvrđuje da se u procesu jezičnog posuđivanja mijenja čak i struktura sloga jezika primatelja, što će potvrditi i ovaj rad. No prije toga, potrebno je ukratko objasniti i osnovne pojmove vezane uz teoriju jezičnog posuđivanja.

2.2. Osnovni pojmovi teorije jezika u kontaktu

Mnogi će se složiti da je preduvjet svakog jezičnog posuđivanja dvojezičnost govornika jezika primatelja. Drugim riječima, pretpostavlja se da će govornici koristiti neku stranu riječ i prihvatiti je ako znaju što ona znači. Unatoč prijašnjem vjerovanju kako je dvojezičan pojedinac onaj koji „savršeno poznaje dva jezika” (razmišlja tako Leonard Bloomfield u svojoj knjizi *Language*) (Bloomfield 1964: 35), danas prevladava mišljenje kako je za dvojezičnost dovoljno i nesavršeno znanje drugog (najčešće stranog jezika). (usp. Sočanac 2004: 21) Nesavršenim znanjem jezika smatrat ćemo jezično znanje koje nije na razini na kojoj poznajemo materinji jezik. Nama je za ovaj rad dvojezičnost važna jer korištenje stranih riječi u svakodnevnom govoru i pismu podrazumijeva poznavanje njihova značenja. To odgovara „nesavršenom poznavanju drugoga jezika” i sugerira da je za dvojezičnost dovoljno poznavati samo leksik nekog stranog jezika. Ponudit ćemo i primjer izvorna govornika hrvatskoga jezika koji ne zna engleski jezik (ili ga ne zna u toj mjeri da bi ga se smatralo dvojezičnim govornikom) koji će prilikom odlaska u trgovački centar reći da ide „u shopping”. Govornik je, svjesno ili nesvjesno, upotrijebio stranu, englesku, riječ bez obzira na to što možda ne bi znao istu rečenicu izreći na gramatički točnom engleskom. Taj je govornik riječ *shopping* ipak morao prvo negdje čuti i naučiti njeno značenje i pravilnu uporabu (što u nekoj mjeri možemo nazvati učenjem stranoga jezika) pa i takva govornika možemo smatrati dvojezičnim. Sljedeće što nas zanima jest ono što se događa tijekom procesa jezičnoga posuđivanja. U svakom jezičnom posuđivanju postoje jezik davatelj i jezik primatelj. Najjednostavniji oblik posuđivanja jest uzimanje nekog elementa jezika davatelja (Jd) i korištenje istog elementa u jeziku primatelju (Jp). (usp. Filipović 1986: 38) Takvo posuđivanje uključuje promjenu fonološke i morfološke strukture posuđenog elementa, tzv. premještanje uzoraka iz jezika u jezik. Takvo se preuzimanje odvija na četirima osnovnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, ortografskoj i semantičkoj, uz leksičku i sintaktičku. (usp. Sočanac 2004: 32) Prema Filipoviću (1986:38) tri su stupnja jezičnog posuđivanja: prebacivanje kodova, interferencija i integracija. Prebacivanje kodova je pojava do koje dolazi kada se dvojezični govornik u govoru paralelno služi dvama jezicima pa naizmjenice koristi i neprilagođene strane riječi. Tako će naš prethodno spomenuti govornik prilikom odlaska u kupovinu spomenuti „odlazak u shopping” i time prebaciti engleski jezični kod u iskaz na materinjem jeziku. Interferencija je cjelokupni proces posuđivanja i prilagodbe posuđenog elementa, a ne samo njegov krajnji rezultat. (usp. Sočanac 2004: 30) Interferencija se odvija

na individualnoj razini, što znači da je karakteristična za pojedinog dvojezičnog govornika, iako može imati utjecaj na širu jezičnu zajednicu. Za posuđivanje na razini cjelokupne jezične zajednice koristimo termin transferencija koja se definira kao preuzimanje elemenata i pravila iz drugog jezika. (usp. Sočanac 2004: 32) Integracija je, pak, stupanj na kojem se strani element (u našem slučaju riječ *shopping*) potpuno uklopio u jezik primatelj kao prilagođena posuđenica potvrđena među brojnim govornicima jezika primatelja (*šoping*). Stupnjevi integracije razlikuju se od primjera do primjera. Dok je riječ *šoping* prilagođena samo ortografski, riječ *boksač* prilagođena je i morfološki, o čemu će više riječi biti kasnije. Svaki prijenos elementa koji se integrira u jezik primatelj bez prilagodbe nazivamo importancijom, a svaki prijenos elementa koji se nakon interferencije zamijenio ekvivalentom koji nalazimo u jeziku primatelju naziva se supstitucijom. (usp. Filipović 1986:41) U daljnjoj analizi pokušat ćemo utvrditi koji je od ovih dvaju tipova integracije zastupljeniji u prilagodbi anglizama u hrvatskom jeziku.

2.3. Riječi stranoga podrijetla

Osim povijesnog i teorijskog pregleda osnova jezičnog posuđivanja, važno je objasniti i razlike leksikološke prirode. Do sada smo spomenuli dva termina važna za jezično posuđivanje: strana riječ i posuđenica. Strana riječ je svaka riječ koja ne pripada leksiku nekog jezika, a postaje posuđenicom kada se njome koristi govornik tog jezika, jezika primatelja. Za primjer uzmimo englesku riječ *fitness* kojom se danas služimo i u hrvatskom jeziku. Prema svom podrijetlu, riječ je *fitness* anglizam. U hrvatskom jeziku potvrđene su, među ostalima, riječi njemačkoga podrijetla - germanizmi (*špiگل*), riječi latinskoga podrijetla - latinizmi (*promocija*), turskoga - turcizmi (*šećer*), talijanskoga - talijanizmi (*barka*) i dr. (Barić i sur. 1999:281) U ovom radu baviti ćemo se isključivo anglizmima. Posuđenice, dakle, dijelimo s obzirom na jezik iz kojeg smo ih posudili. Isto tako, posuđenice se u leksikologiji dijele na tuđice, prilagođenice i usvojenice.

Tuđe riječi su riječi drugog ili stranog jezika koje koristimo u hrvatskom jeziku. Prepoznamo ih prema izvornom obliku pisanja. U njih nije provedena prilagodba ni na kojoj od četiriju razina, fonološkoj, morfološkoj, ortografskoj i semantičkoj. U tuđe riječi ubrajamo i izreke i poslovice (*Now or never.*) i tuđa imena (poput zemljopisnih pojmova, primjerice *Albuquerque*, grad u saveznoj američkoj državi New Mexico) *Hrvatski jezični savjetnik* nalaže pisanje tuđica u kurzivu. (Barić, i dr. 1999) Barić i dr. (1999: 283) razlikuju tuđe riječi i

tuđice. Dok u tuđih riječi nije provedena nikakva vrsta prilagodbe, tuđice definira kao „riječi stranoga podrijetla koje su pravopisno prilagođene hrvatskome glasovnom sustavu, ali zadržavaju neka svojstva izvornog jezika nesvojstvena hrvatskome jeziku". (Barić i sur. 1999:283) Za primjer uzimam dobro nam poznatu riječ šoping koju smo prilagodili ortografski, ali ne i morfološki što se vidi u nastavu –ing, tipičnom za gerund u engleskome jeziku. Prema tome *shopping* je tuđa riječ, a šoping tuđica koju ne pišemo u kurzivu jer smo je (barem djelomično) prilagodili hrvatskome jeziku.

Prilagođenice se, kako je već navedeno, također ubrajaju u posuđenice, a Barić i dr. (1999: 284) definiraju ih kao „riječi stranoga podrijetla koje su naglasno, glasovno, sklonidbeno prilagođene hrvatskomu jeziku. Bolje ih je, kad je to moguće, u biranijim tekstovima, zamijeniti odgovarajućim hrvatskim riječima". (Barić i sur. 1999:284) U ovom slučaju najbolji je primjer anglizam kompanija (od engleske riječi *company* - tvrtka) koju smo prilagodili i fonološki i morfološki nastavkom –ija. U prilagođenica, baš kao i u tuđica, moguće je razaznati da se radi o stranim, posuđenim riječima. Postoji i treća skupina posuđenica u kojih to, pak, nije moguće. Riječ je o usvojenicama.

Usvojenice su posuđenice koje su tako potpuno prilagođene hrvatskom jeziku da ih izvorni govornici uopće ne razlikuju od ostalih hrvatskih riječi. (usp Barić i sur. 1999:284) One su prilagođene na svim četirima razinama i nema ih potrebe zamjenjivati izvornim hrvatskim riječima jer one to nakon takve prilagodbe jesu.

Kao posebnu kategoriju uvodimo internacionalizme. Oni su „međunarodne riječi, najčešće grčkoga i latinskoga podrijetla, koje se nalaze u svim, mnogim ili bar u većini europskih jezika". (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005) Važno je napomenuti da internacionalizmi latinskoga i grčkoga podrijetla trebaju imati prednost pred internacionalizmima iz drugih jezika (primjerice, engleskog) jer ih je lakše uklopiti u hrvatski jezik. (usp. Barić i sur. 1999: 285) Internacionalizmi su zanimljiva pojava jer potvrđuju proširenost jezičnog posuđivanja. Latinski je italjski jezik čiji je leksik raširen u gotovo svim jezicima svijeta, pa tako i germanskim jezicima poput engleskog i slavenskim jezicima poput hrvatskog. (Matasović 1997: 28) Zbog toga je ponekad teško odrediti koji je jezik prvi preuzeo latinsku riječ i onda posuđivao svoju posuđenicu drugim jezicima. Zbog toga u ovom radu neće biti riječi o anglizmima latinskog podrijetla kao što je donacija (od lat. *donatio*, poklanjanje, osobito sudskim putem; akt o davanju poklona (Anić, Domović i Klaić 2002: 318) koja postoji u engleskom jeziku u obliku *donation*. U jezičnoj analizi anglizama

računalnog, medijskog i ekonomskog nazivlja koje će činiti središnji dio ovo grada u obzir ćemo uzeti samo anglizme koji su isključivo izvorne engleske riječi.

3. Jezični purizam - nužnost ili hir?

Unatoč tome što je jezik otvoren sustav koji se neprestano razvija, mnogi na neke od promjena u jeziku ne gledaju s odobravanjem. I dok se svi slažu da je razvoj jezika prirodan i nužan proces, ne slažu se svi oko toga koje su promjene prihvatljive, a koje nedopustive. Jezično posuđivanje, o kojem je bilo više riječi u prethodnom poglavlju, jedan je od kamenova spoticanja među jezikoslovcima. Mnogi smatraju da jezično posuđivanje, najblaže rečeno, jezicima nije potrebno. Nekoliko je razloga za predrasude o jezičnom posuđivanju, ali svi se svode na to da se izvornost jezika narušava uvođenjem u njega novih riječi koje mu korijenski ne pripadaju i koje treba odstraniti. Slično tvrdi i Tatjana Pišković:

»„Prijeteci” i „nepoželjni” elementi, čijemu je uklanjanju usmjerena svaka puristička aktivnost, gotovo su uvijek leksemi. Iako se jezični purizam može javiti i na drugim jezičnim razinama (fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj, ortografskoj), on se gotovo poistovjećuje s odstranjivanjem nepoželjnih elemenata na leksičkoj razini.«
(2008: 327)

Naravno, pobornici takva stajališta često ne uzimaju u obzir govornike jezika primatelja koji su u suštini oni koji određuju što valja i treba posuditi, a što ne. U ovom ćemo poglavlju stoga predstaviti osnovna gledišta grane jezikoslovlja koja se bavi problemima jezične čistoće – jezični purizam. Nakon uvodnih određenja pojma pristupit ćemo jezičnom purizmu iz perspektive hrvatskog jezika koja nam je za ovaj rad od presudne važnosti.

3.1. Što je jezični purizam?

U ovom poglavlju služiti ćemo se ponajprije knjigom Marije Vlašić *Tradicijski purizam u hrvatskom jezikoslovlju* (2012). Rad je to u kojem je jezični purizam predstavljen vrlo detaljno. Autorica u radu nudi pregled svih suvremenih definicija jezičnog purizma, a zatim se preusmjerava na hrvatsko jezikoslovlje i nudi povijesni pregled purizma u Hrvata, kao i posebno poglavlje o purizmu u suvremenim okvirima. U mnoštvu definicija¹ jezičnog purizma ponuđenih u uvodnom poglavlju autoričine knjige ističu se, i za ovaj su rad važne, sljedeće:

1. Auty smatra da je purizam „pokušaj odstranjivanja stranih elemenata iz danog jezika, odnosno elementa koji se smatraju stranim, i njihove zamjene elementima izvornog, nacionalnog karaktera.” (Vlašić 2012: 10)
2. Hall tvrdi kako se purizam „u svojoj biti sastoji od shvaćanja da je jedna vrsta jezika „čistija” i „superiornija” drugim vrstama.” (Vlašić 2012: 10)
3. Axmanova, pak, ističe da je purizam „borba protiv neologizama, protiv uvođenja u upotrebu posuđenica i internacionalizama itd., koja nije zasnovana na znanstvenoj studiji razvojnih tendencija danog jezika, te aktivnost onih koji pokušavaju zaštititi svoj izvorni jezik od stranih utjecaja.” (Vlašić 2012: 11)

Prvo je shvaćanje jezičnog purizma najraširenije. U svojoj suštini, nastojanja jezičnih purista odnose se na traganje za najboljom, najprikladnijom i najprihvatljivijom domaćom riječi te izbacivanje iz jezika svakog stranog elementa. Cilj je jezičnog purizma, prema tome, očuvanje domaćeg jezika. No nije sve tako jednostavno. Već druga i treća definicija nude drukčiji pogled na jezične puriste. Oni su i elitisti jer smatraju da strani elementi narušavaju čistoću jezika (a i samo njihovo ime zagovara čistoću, od lat. *purus* – čist (usp. Vlašić 2012: 9)). Ukratko, to znači, da je sve strano u jeziku loše i neprihvatljivo. Vezano je to i uz prestiž. Jezici iz kojih se više posuđuje, a engleski je upravo takvim jezikom, smatraju se nadmoćnima. Takvi su jezici prijetnja manjim jezicima, a jedan od njih jest i hrvatski. Ne

---

¹ Marija Vlašić sve je definicije preuzela iz knjige *Linguistic Purism* (1991.) Georgea Thomasa.

čude nastojanja da se očuvaju temelji, primjerice, hrvatskog rječničkog blaga, ali smatrati strane elemente „nečistima“ suludo je u vremenu u kojem nam nove riječi trebaju u najkraćem mogućem vremenskom roku. Elitističko gledanje na jezični purizam neprihvatljivo je jer ne možemo reći da je jedan jezik vrjedniji od drugoga. Što je s jezicima koje smatramo jednako vrijednima kao i vlastiti jezik? Hoće li jezično posuđivanje u tom slučaju biti dopuštenim? Čini se da se to dogodilo i s hrvatskim jezikom. Hrvatski je jezik odavna usko vezan uz klasične jezike, latinski i grčki. Pišu o tome Marija Turk i Maja Opašić u svom radu *Linguistic Borrowing and Purism in the Croatian Language* (2008). Tvrde kako je hrvatski jezik oduvijek bio u simbiozi s latinskim i kako većinu svoje znanstvene terminologije dugujemo upravo klasičnim jezicima (2008: 74). Smatraju, stoga, čudnom činjenicu da posuđenice iz latinskog jezika nikada nisu bile predmetom detaljnijih istraživanja kao što su to posuđenice iz „živih“ jezika. Nalaže to da takve posuđenice, zbog njihova dugotrajna prisutstva u hrvatskom jeziku, smatramo pravim hrvatskim riječima koje ne treba dovoditi u pitanje. Odnosi se to na proces selekcije u jezičnu posuđivanju, o kojem Vlašić također govori. Sugerira se da je selektivnost jezičnih purista najbolji pokazatelj njihove nedosljednosti i neobjektivnosti. (usp. Vlašić 2012: 13) Upravo zato ne treba sputavati proces jezična posuđivanja u novije doba, pogotovo ne iz elitističkih pobuda, i treba dopustiti vremenu da pokaže koja će se od posuđenica održati u jeziku i koji će biti njezin konačan oblik. Za to će, naravno, najzaslužnijima biti govornici jezika, a ne jezični puristi.

3.2. Jezični purizam u hrvatskome jezikoslovlju²

Iako Marija Vlašić u svojoj knjizi nudi pregled hrvatske tradicije jezičnog purizma od njezinih najranijih dana, takav pregled nije od presudne važnosti za ovaj rad. Usmjerit ćemo, stoga, pozornost na suvremene teorije jezičnih purista. Razdoblje koje će pregled uključivati započinje godinom 1991. i traje do danas. Godina 1991. bila je burna godina u hrvatskoj povijesti, a odabrana je jer je bila prvom godinom u kojoj je hrvatski jezik bio Ustavom određen službenim jezikom Republike Hrvatske. Takva odredba stoji u 12. članku Ustava Republike Hrvatske:

"Članak 12.

U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo. U pojedinim lokalnim jedinicama uz hrvatski jezik i latinično pismo u službenu se uporabu može uvesti i drugi jezik te ćirilčno ili koje drugo pismo pod uvjetima propisanim zakonom." (URH, Ustav)

Tada započinje borba za neovisnost Hrvatske, ali i za jedinstvenost hrvatskog jezika. Jezik je bilo potrebno „pročistiti“ prvo od srpskih, a kasnije i internacionalnih utjecaja. Radoslav Lučić tumači to svojevrsnim liječenjem kompleksa zbog jezičnih nepravdi iz ranijih razdoblja (2009: 13). Takvo pročišćenje jezika nije se uvijek slagalo s praktičnim potrebama govornika hrvatskog jezika, a takav jaz između jezikoslovaca i govornika održao se do danas. Iako Marko Samardžija potiče na oslobođenje od krutih purističkih ideja jer „govoriti i pritom sa strahom u mislima listati rječnik – to je put u mucavost“, puristička nastojanja ipak su odstupala od onog što se koristilo u praksi. (Vlašić 2012: 78) Vidljivo je to u mnoštvu jezičnih savjetnika u kojima se upute svode na odrednice pravilno je-nepravilno je, hrvatsko je-strano je. Vlašić takav pristup jezičnom razvoju smatra još jednim velikim problemom purizma koji vodi prema „općoj zbunjenosti govornika i odbojnosti prema standardnom jeziku“. (2012: 89) Loše je to iz mnogo razloga, a ponajprije jer bi cjelokupni rad svakog jezikoslovca, a time i purista, trebao biti usmjeren na postizanje jasne i prikladne komunikacije materinjim jezikom. Među jezičnim savjetnicima ističe se *Hrvatski jezični savjetnik* iz 1999. godine koji je, prema Stjepanu Babiću, nanio hrvatskom jeziku više štete

---

² U ovom će radu povijesni pregled purizma obuhvaćati razdoblje od godine 1991. do danas.

nego koristi. Radilo se o ambicioznom projektu koji je težio nadomjestiti sve što je u hrvatskom jeziku predstavljalo kamen spoticanja. Autori (Barić i sur. 1999) objasnili su što je to standardni jezik i predstavili sve jezikoslovne grane uz napomene koja su jezična rješenja prihvatljiva u jeziku, a koja treba izbjegavati. Zadržali su se na savjetima (koji su također puni dvojnih rješenja), novoga nisu ništa propisali, a nisu ni kovali nove riječi koje bi spremno zamijenile posuđenice. Upravo im je to zamjerio Stjepan Babić jer „tko će davati zamjene za nepotrebne i neprihvatljive tuđice ako ne jezikoslovci“. (Vlašić 2012: 95) Važna je i djelatnost Stjepka Težaka koji je jezične savjete dijelio na *Radiju Sljeme* dugi niz godina, a koje je kasnije objavio pod nazivom *Hrvatski naš sadašnji*. Njegovo je poimanje jezičnog purizma razumno. Zalaže se za sljedeća načela: samosvojnost hrvatskog jezika (prednost daje onome po čemu se hrvatski razlikuje od ostalih jezika), sustavnost (koristi se ono što već postoji u hrvatskom jeziku), priopćajnu svrhovitost (koristi se ono što omogućuje brzu komunikaciju, a stilski je prihvatljivo), opću prihvatljivost (ono što koristi mora biti primjereno svim govornicima bez obzira na zavičajni govor), proizvodnu plodnost (prednost ima jezični znak koji nudi mogućnost za daljnju jezičnu proizvodnju) i standardnost (koristi se ono što u hrvatskom jeziku već postoji). (usp. Težak 1999: 5) Nema u njegovu radu nasilnih pokušaja nametanja što „hrvatskije“ riječi ili odstranjivanja posuđenica. Ako je nešto posuđeno i prilagođeno u skladu s gore navedenim načelima, smije se i treba koristiti i samo je takvo razmišljanje u skladu sa stavom da je jezik otvoren sustav sklon stalnim izmjenama.

3.2.1. Jezični puristi u sukobu s engleskim jezikom

Rasprave o jezičnom purizmu valja suziti na područje usko vezano uz temu ovog rada - na anglizme u trima nazivljima hrvatskoga jezika. Novija literatura o jezičnom purizmu sugerira da se najveće bitke vode protiv sve jačeg utjecaja engleskog jezika u hrvatskom jeziku. Stjepan Babić u mnogim je svojim radovima pisao o tom problemu. Najvažnije svoje rasprave o anglizmima objavio je u knjizi *Hrvatska jezikoslovna prenja*. Od članaka o pravom podrijetlu imenice šport, preko napada na jezikoslovce koji trud jezičnih purista ismijavaju pa do problema u računalnom nazivlju, Babić oštro kritizira sve one koji, po njegovu mišljenju, ne rade u duhu hrvatskoga jezika uz objašnjenje da engleski jezik pripada velikim narodima ekonomski razvijenim i da zato prodiere u sve jezike svijeta. Hrvatski tu naziva „jezikom maloga naroda koji grca u svim nevoljama cijeloga svijeta i bori se ne samo za svoj

ekonomski nego i biološki opstanak." (Babić 2001: 248) U knjizi *Hrvanja hrvatskoga* Babić ponavlja svoja stajališta:

„Razumljiv je i prodor engleskih riječi u druge jezike i borba protiv toga prodora, ali valja znati da u kulturnome i jezičnome smislu nismo i ne moramo biti podređeni američkoj kulturi ni engleskome, američkome jeziku. (...) Prodor se ne može zaustaviti, ali mu moramo postaviti granice." (Babić 2004: 213)

Spominje Babić i „sramotu hrvatske kulture" - prodiranje američke sintakse u hrvatske nazive. Šokiran je pojavom reklamnog materijala za, primjerice, *Motovun Film Festival*. (Babić 2004: 217) Konstrukcija je to u potpunosti anglofona, a nije razumljivo njezino korištenje kada je izvorni naziv festivala *Motovunski filmski festival*. Povezati to možemo i s radom Nives Opačić koja također piše o ovom problemu i upozorava na to da se prodiranje engleskog jezika sve više osjeća i na pravopisnom, sintaktičkom i izgovornom planu. U svojoj knjizi *Hrvatski u zagradama* iz 2006. godine Opačić nudi pregled najvećih anglističkih „prekršaja" u hrvatskom jeziku. Od sve češće upotrebe engleskog izgovora kratica (PTSP je postao PI TI ES PI što je smiješno jer kratica za taj poremećaj u engleskom jeziku glasi PTSD i ne može se dogoditi da se slova hrvatske abecede čitaju prema engleskoj) do sve češćeg nastojanja da se nazivi festivala i ostalih medijski popraćenih događaja pišu engleskim jezikom, knjiga Nives Opačić sarkastičan je i zanimljiv prikaz trenutačne poplave anglizama u svim sferama jezika. Kao i svi jezični puristi Opačić se pita ima li za hrvatski jezik mjesta barem u zagradama i što je s anglizmima koji svoje hrvatske parnjake još nemaju. Na tom planu zanimljiv je natječaj časopisa *Jezik*. Natječaj je to za osmišljavanje najbolje nove hrvatske riječi. Zanimljiv je tekst natječaja: „Objavljujemo natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ koja do sada nije zabilježena ni u jednom hrvatskom rječniku. Prednost imaju zamjene za anglizme." (Jezik 2006: 159) Natječaj je sastavljen tako da čitatelje potiče na traganje za riječima koje će zamijeniti anglizme. Otvoreno to pokazuje koliko su žestoka nastojanja da se hrvatski jezik pročisti od engleskih utjecaja. Rezultati natječaja donijeli su tako nekoliko zamjena za anglizme: opuštaonica (*wellness*), brzogriz (*fast food*), bezgrudnjak (*topless*), slavnik (*celebrity*) i stolnik (*desktop*). Zbog velikog zanimanja za nove hrvatske riječi, natječaj je obnovljen i odražava se svake godine. (Jezik 2008: 73) Ponuđena rješenja odabrana su zbog dobrog tvorbenog načina i zbog toga što sugeriraju vlastito značenje. Nažalost, moramo primijetiti kako do sada nijedna od ovih riječi nije ušla u govoreni jezik. Anđel Starčević objašnjava to ovako:

„Logički gledano, većina građana ne može imati ništa protiv hrvatskih riječi i struktura, ali ekstremni purizam koji se ponekad javlja u našoj tradiciji kao da želi dokazati suprotno. Iako mu je prividno načelo borba protiv stranoga, danas gotovo isključivo engleskog jezičnog utjecaja, nepopustljivo čistunstvo ide ruku pod ruku s anglofonim prodorom i zajedno s njime odbija govornike od hrvatskoga jezika.“ (Starčević 2007)

U svojim silnim nastojanjima pročišćenja jezika puristi često ne uspijevaju jer je engleski postao univerzalnim svjetskim jezikom. S obzirom na to da nove riječi nisu zaživjele u jeziku, može se zaključiti da za njima nije bilo potrebe jer anglizme svi razumiju i koriste. Ono što je svakako potrebno jest prilagodba anglizama ponajprije prema fonološkom i morfološkom sustavu hrvatskoga jezika tako da se barem izbjegnu višestrukosti u njihovu zapisivanju.

4. O teoriji nazivlja u hrvatskom jeziku

S obzirom na to da je središnja tema ovog rada usko vezana uz pojavu anglizama u trima nazivljima hrvatskoga jezika, potrebno je ukratko objasniti teorijsku pozadinu tog fenomena. Na početku je najvažnije povezati teorijski rad o nazivlju i terminologiji u hrvatskom jezikoslovlju s Milicom Mihaljević. Ona je svojim usustavljivanjem hrvatske terminologije zadužila hrvatsko jezikoslovlje. Zbog toga ćemo predstaviti najvažnije spoznaje o nazivlju predstavljene u njenoj knjizi *Terminološki priručnik*. I mi ćemo, baš poput Milice Mihaljević koja svoju knjigu započinje određenjem terminologije i nazivlja, na početku ovog poglavlja definirati te pojmove. Riječ *terminologija* u hrvatskom jeziku ima nekoliko značenja, a Mihaljević ih definira ovako: 1. sustav naziva (termina) kojega područja, 2. znanost o nazivima, 3. publikacija (rječnik, leksikon) u kojoj su prikazani nazivi. (1998: 7) Ako riječ *terminologija* koristimo kako bismo označili sustav naziva, onda govorimo o nazivlju. Tada su te dvije riječi istoznačne. Nazivlje je, dakle, sustav naziva kojega područja, a najčešće znanstvenog, tehničkog i umjetničkog. Mihaljević i ovu definiciju proširuje na nekoliko značenja. Istoznačnice terminologija i nazivlje označavaju skup znanstvenih i stručnih naziva i skup naziva određenog područja (znanstvenih, narodnih, religijskih...). (1998: 7) U ovom će se radu promatrati anglizmi u ekonomskom, računalnom i medijskom nazivlju pa možemo reći da ćemo uspoređivati nazive određenih područja, a ne znanosti. Potrebu za razvojem terminologije hrvatskoga jezika lako je objasniti. Svako područje ljudskoga života posljednjih je desetljeća doživjelo izrazito nagli razvoj. Gotovo je svakodnevno potrebno osmišljavati nove riječi za nove spoznaje i predmete. Terminologija je

potrebna svakom tko se bavi nekom strukom kako bi se lakše snalazio u mnoštvu novih termina. Drugi je razlog taj što nazivi nastaju neplanski i često nisu vođeni jezičnim zakonitostima, nego potrebama raznih struka pa jezikoslovci imaju pune ruke posla oko prilagođavanja i usustavljivanja kaosa koji u terminologiji nastaje, a o tome Milica Mihaljević kaže sljedeće:

„Autori koji uvode nove nazive, u pravilu su dobri stručnjaci svojih struka, ali često nisu dobri poznavatelji hrvatskoga jezika. Oni načine nov naziv po svojem znanju i mišljenju ili često idu lakšim putem, preuzimajući već gotovu stranu riječ i onda kad to nije potrebno.” (1998:10)

Odmah smo ovdje suočeni s jezičnim posuđivanjem o kojemu je već bilo riječi. Problem na koji Mihaljević upozorava jest taj da to što je neki termin nekom stručnjaku sam po sebi razumljiv (jer ga je koristio u stranom obliku dugi niz godina ili označava nešto što je tom stručnjaku blisko) ne znači da će to biti slučaj i s prosječnim govornikom hrvatskoga jezika koji će s tim nazivom također dolaziti u kontakt. Dolazimo tu do problema između općeg i stručnog jezika. Stručni je jezik onaj koji se upotrebljava u nekoj struci i kojime se stručnjaci sporazumijevaju u svom radu. Bez obzira no to što je jezik struke često ograničen samo na jedno područje, Mihaljević smatra da ga ne možemo odvajati od općeg jezika jer se upravo na njemu zasniva:

„...takav se jezik ne može prihvatiti kao uistinu poseban iako ima poseban rječnik i norme o njegovoj uporabi. On je ovisan o općem jeziku jer se koristi njegovim rječnikom i gramatikom. Opći je jezik temelj svakoga stručnoga jezika.” (Mihaljević 1998: 17)

Opći i stručni jezik povezani su i isprepliću se te trebaju biti dostupni svim govornicima. Sve je češći utjecaj stručnog jezika na opći i to zato što je kulturni i tehnički razvoj preuzeo sve domene ljudskog života. Bez obzira na to, on ne može zamijeniti opći jezik jer je njegovom nadogradnjom, a ne njegovim zasebnim i nadređenim dijelom. Zbog toga treba razmišljati i o pravilnom normativnom sređivanju građe kako bi se smanjio broj istoznačnica (primjerice, računalni stručnjaci koristit će anglizam *printer*, a norma općeg jezika nalaže korištenje hrvatske riječi pisač). Kako pomiriti takvu dvojnost i kako odrediti što će biti najprikladnijim i za opći i stručni jezik glavno je pitanje koje si postavljaju terminolozi. Istoznačnice poput kompjuter-računalo postoje zbog neobaviještenosti stručnjaka koji se njima koriste. Milica Mihaljević navodi čak devet hrvatskih naziva za englesku riječ *computer*: elektroničko računalo, kompjuter, kompjutor, obradnik, obradni stroj, računač, računar, rednik i stroj. (1998: 74) Takvo mnoštvo naziva zbunjuje jer nazivlje nepotrebno opterećuju i čine ga težim za korištenje i razumijevanje. Zato ih treba ukloniti i naći ili odrediti jednu najprikladniju riječ

za neki pojam. Takva riječ trebala bi, prema Milici Mihaljević, čak i u stručnim nazivljima biti hrvatskom riječi. Mihaljević u *Terminološkom priručniku* donosi popis devet načela za vrednovanje istoznačnih izraza, a ovdje navodimo samo prvih pet načela, najvažnijih za temu ovog rada:

- „1. domaće riječi imaju prednost pred stranima (npr. nazive *kontrola*, *audit*, *evaluacija*, *verifikacija*, *validacija*, *introspekcija* itd., bolje je zamijeniti nazivima praćenje, nezavisna ocjena, vrednovanje, potvrda, ovjera, pregled itd.)
2. nazivi latinskog i grčkog podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd., npr. *licencija* je bolje nego *licenca* (hrvatski je naziv *ovlasnica*).
3. prošireniji naziv ima prednost pred manje proširenim (npr. naziv računalo prošireniji je od naziva rednik)
4. naziv koji je korisnicima prihvatljiv ima prednost pred nazivom koji je manje prihvatljiv
5. naziv mora biti usklađen s (fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintaktičkim) sustavom hrvatskoga književnog jezika (npr. *teniski-klub* treba zamijeniti nazivom *teniski klub*, brojčano-slovčane oznake s brojčano-slovne oznake)" (Mihaljević 1998: 77)

Popis načela pokazuje da je kriterij pri sastavljanju nazivlja purističke prirode. Cilj je osmisliti i ukorijeniti što više hrvatskih naziva i njima zamijeniti strane. I ovdje smo suočeni s prevlašću klasičnih jezika nad drugim posuđenicama. S te strane, popis načela ne donosi ništa nova u raspravu o jezičnom purizmu, samo ga potvrđuje. Zanimljivo je treće načelo koje ćemo usko povezati s četvrtim. Ako prošireniji naziv ima prednost pred manje proširenim, ne bi li u svakom priručniku umjesto termina *računalo* trebalo navesti *kompjutor* s obzirom na to da je ta posuđenica češća i u općem i u stručnom jeziku? Zašto će onda riječ računalo imati prednost, pogotovo ako je, kako peto načelo nalaže, dobro prilagođen hrvatskom jeziku? Mihaljević, baš poput Babića i ostalih purista, objašnjava da je posuđivanje pogubno za jezike malih naroda (usp. 1998: 112), što je zapravo razlog političke prirode, a ne jezične. Navodi ona i razlog lošeg međusobnog preklapanja glasovnih sustava jezika davatelja i primatelja (1998: 114), ali sve se svodi na to da uvijek treba odabirati hrvatski termin i potruditi se da uđe u govoreni jezik prosječnog stručnjaka i govornika.

U ovom će radu, stoga, biti govora o računalnom, ekonomskom i medijskom nazivlju, trima vrlo plodnim područjima nastanka novih riječi. Upravo se u tim područjima vode najveće bitke protiv „onečišćenja” hrvatskog jezika. Valja vidjeti u kojoj se mjeri korisnici tih nazivlja služe anglicizmima da bi se označili neku pojavu iz tih područja i daju li im prednost pred hrvatskim riječima. S obzirom na to da korpus na kojem ćemo temeljiti analizu tih triju

nazivlja čine jedne hrvatske dnevne novine (koje su same po sebi medij), prije same analize definirat ćemo glavne odlike novinarsko-publicističkog stila i saznati ima li i on vlastito nazivlje i jezik struke te kako se odnosi prema posuđenicama.

5. Ukratko o novinarsko-publicističkom stilu

U svojoj knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* Josip Silić predstavlja i glavna obilježja novinarsko-publicističkog stila. Jedan je to od pet funkcionalnih stilova hrvatskoga jezika uz znanstveni, administrativno-poslovni, književnoumjetnički i razgovorni stil. Nama je on u ovom radu bitan jer anglizme proučavamo u novinskim tekstovima. Silić taj stil određuje „najsloženijim stilom hrvatskog standardnog jezika“. (2006: 75) Navodi kako neki razlikuju novinarstvo (pisanje i izdavanje dnevnih i periodičnih novina) i publicistiku (tiskani materijal aktualnog kulturnog, književnog i društvenog karaktera u časopisima i sličnim tiskovinama). (Silić 2006: 74) Naravno, u ovaj stil uključeni su svi mediji: radio, televizija, novine i internet. Važno je odrediti opće funkcije novinarskih medija, a one su, prema Siliću, informativna, propagandna, popularizatorska, prosvjetiteljska, agitativna, pedagoška i zabavna. (2006: 77) To navodi na zaključak da mediji imaju mnogo utjecaja na svakodnevni život prosječnog govornika hrvatskoga jezika. Upravo će se zbog toga analiza anglizama u ovome radu temeljiti na dnevnim novinama. Obuhvaćaju mnoga područja ljudskog života i dostupne su velikom broju ljudi. I dok nam za ovaj rad nije važno je li tekst koji analiziramo vijest, reportaža ili intervju (među ostalim), zanimljiva nam je pojava naslova novinskih tekstova koji u vrlo sažetoj formi moraju reći sve važno, ali i potaknuti čitatelja na daljnje čitanje. I upravo zato što se radi o sažetoj formi često se dogodi posezanje za što modernijom i, često, stranom riječju. Tako se u Večernjem listu mogao pročitati tekst naslova *Pogledajte novi trailer za Grand Theft Auto V*³, a u hrvatskom se jeziku koristi riječ foršpan za filmsku ili medijsku najavu. Silić o tome kaže sljedeće:

„Naslovi, rekli smo, moraju biti izazovni (da bi mogli potaknuti na čitanje). zato se u njima pojavljuju snažne, uvjerljive, upadljive riječi (...) - dakle sve ono što udara na osjećaje, pa onda i pobuđuje zanimanje čitatelja.“ (2006: 91)

Zbog toga se česta uporaba stranih riječi, u našem slučaju anglizama, može činiti egzotičnim i senzacionalističkim odabirom. Sami tekstovi članaka, reportaža i izvještaja također imaju

---

³ Članak objavljen 10. srpnja. <http://www.vecernji.hr/vijesti/pogledajte-novi-trailer-grand-theft-auto-v-clanak-581858>

svoje jezične zakonitosti. U njemu se pojavljuju ustaljeni izrazi koji se ne mogu naći u drugim stilovima – žurnalizmi. Oni su nastali iz raznih područja o kojima se može čitati u novinama: politike, ekonomije, prava, računalstva itd. (usp. Silić 2006: 91) S obzirom na to da su žurnalizmi najčešće internacionalizmi i posuđenice postavlja se pitanje treba li ih koristiti i u kojoj mjeri. Silić, za razliku od jezičnih purista poput Mihaljević i Babića, potiče na njihovo korištenje:

„Kad se postavlja pitanje rabiti ili ne rabiti takve (internacionalne) riječi, načelno se na nj može odgovoriti – rabiti. Prije svega zato što internacionalne riječi nisu nenacionalne riječi (internacionalno se ne smije brkati sa stranim ili tuđim), a onda i zato što su sva profesionalna područja, pa onda i novinarsko, bez njih nemoćna. (...) Postale su, drugim riječima, činjenicom novinarskoga standarda (po kojem novinarstvo, uostalom, i jest novinarstvo).“ (2006: 93)

Zanimljiv je ovakav stav jer ne nameće jezičnu čistoću novinskih tekstova. Vjerojatno je to zato što je takvim tekstovima najvažnije prenijeti poruku i izvijestiti o nekom događaju ili fenomenu, a to se može i korištenjem posuđenica. Važno je da čitatelj tekst razumije, a prepoznatljivost novinarskih jezičnih šablona to i omogućava. Činjenica da internacionalizme ne smijemo smatrati tuđicama diskutabilna je jer nije čvrsto određeno ubraja li Silić i posuđenice koje nisu grčkoga ili latinskoga podrijetla u njih. A i kako točno odrediti nije li možda i neki anglizam toliko raširen da ga možemo ubrojiti i u internacionalizme? Možda je potrebna mala dopuna Silićeva zapažanja pa uz internacionalizme u prihvatljive žurnalizme ubrojiti i pravilno prilagođene posuđenice. Bez obzira na to, novinski tekst mora biti u skladu s normom hrvatskog jezičnog standarda. U ovom segmentu, hrvatsko je novinarstvo zakazalo. Dovoljan je letimičan pogled preko jednog članka da bi se pronašle mnoge gramatičke i pravopisne pogreške. Možda je zbog toga pretjerano korištenje anglizama i ostalih posuđenica nekima znak opće nepismenosti novinara jer ne znaju niti leksik niti gramatiku. Oštri kritičari često povezuju te dvije stvari. Silić brani klišeiziranost novinarsko-publicističkog stila jer je to „sredstvo koje omogućuje da se jezik ostvaruje racionalno, ekonomično i učinkovito“, ali se obrušava na česta odstupanja od jezične norme za koju krivi i urednike i lektore. (2006: 94) Nije, dakle, upotreba internacionalizama i posuđenica problematična sama po sebi, ona je i poželjna, ali mora se znati njihova pravilna gramatička upotreba. Zanimljiv će biti jedan od primjera u kasnijoj analizi. Tijekom sedmodnevnog novinskog ciklusa, čitatelji su u *Večernjem listu* mogli naići na tri verzije termina *internetsko bankarstvo* (uz njega i *internet banking* i *internet bankarstvo*). Takvi propusti nedopustivi su jer potiču zbunjenost u čitatelja i, naravno, takva razilaženja u terminima djeluju krajnje

nepismeno i neprofesionalno. Detaljnija analiza uslijedit će kasnije, ali primjer je naveden kako bi potkrijepio Silićevu opasku da novinski tekst može koristiti posuđenice, ali uz strogo poštivanje jezične norme, a toga u primjeru s internetskim bankarstvom svakako nedostaje.

6. Anglizmi

6.1. Uvodno određenje

Jezik je otvoren sustav u koji svakodnevno ulaze nove riječi. Često je moguće tvoriti novu riječ za neki predmet ili pojavu, no proces tvorbe riječi i njezina prihvatanja u govoru i pismu može trajati godinama. Ponekad, a danas sve češće, nove nam riječi trebaju brzo jer je brzina nastanka novih predmeta i pojava nečuvana. S obzirom na to da najveći broj novih riječi, izuzmemo li internacionalizme latinskoga podrijetla, dolazi iz engleskog jezika, valja definirati engleske posuđenice. Rudolf Filipović, jedan od najpoznatijih hrvatskih anglista, u svojoj knjizi *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku* anglizam⁴ definira kao „englesku riječ preuzetu iz engleskog jezika kao strana riječ koja se, da bi se mogla integrirati u sustav jezika primaoca i tako postati posuđenica, u toku transfera mora adaptirati prema sustavu jezika primaoca”. (Filipović 1990:16) Odmah smo na početku suočeni s dvojakošću termina. U Anićevu *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* objašnjena je natuknica *anglizam* koja se definira kao „prepoznatljiva riječ ili jedinica iz engleskog jezika preuzeta i prilagođena drugom jeziku; anglicizam”. Kada se potraži natuknica *anglicizam*, autor nas upućuje na definiciju anglizma. (Anić 2006:22) To znači da su termini istoznačni u hrvatskom jeziku, ali upućuje i na to da je termin *anglizam* češći izbor u hrvatskom jeziku iako su obje riječi u potpunosti prihvatljive. Filipovićeva uvodna definicija može se i proširiti. Već smo objasnili proces jezičnoga posuđivanja i naveli zašto se i kako riječi posuđuju. Problemi mogu nastati s posuđivanjem engleskih riječi koje su u engleski došle iz nekog drugog stranog jezika. Filipović nudi rješenje i za takve nedoumice pa nadopunjava svoju osnovnu definiciju idejom da je anglizam i svaka riječ engleskog vokabulara preuzeta kako bi označila uvezene predmete, ideje i pojmove koji su se nametnuli u engleskoj kulturi i civilizaciji. (usp. Filipović 1990:17) U

---

⁴ Filipović se u svojim radovima sustavno služio terminom anglicizam kako bi objasnio engleske posuđenice, no autorica će se ovog rada zbog ekonomičnosti jezika služiti terminom anglizam iako su obje inačice u potpunosti prihvaćene u hrvatskom jeziku.

analizi korpusa često ćemo se oslanjati na ovakvo proširenje definicije kako bismo dobili cjelovitiju sliku anglizama u hrvatskim nazivljima.

6.2. Vrste anglizama

Filipovićeva osnovna definicija anglizama, iako točna, anglizme određuje kao *engleske* riječi. Zbunjuje takvo određenje jer smo svjesni da je engleski jezik materinjim jezikom govornicima i izvan Engleske. Pravilnije bi bilo reći da su anglizmi riječi koje pripadaju vokabularu engleskog jezika. Filipović u svojoj analizi ipak objašnjava kako anglizmi mogu dolaziti iz svakog engleskog govornog područja pa tako objašnjava razliku između *briticizma* (kojeg bismo u najužem smislu mogli definirati kao *englesku* riječ) i *amerikanizma* (posuđenu američku riječ). Poznata je činjenica da engleski jezik ima nekoliko inačica, od kojih se najviše ističu američki engleski i britanski engleski. Takva opreka za jezično posuđivanje nije od prevelikog značaja, no važno je spomenuti je zbog toga što je ponekad važno uočiti razliku iz kulturnih razloga. Neki anglizmi strogo pripadaju američkoj kulturi. Kada kažemo da netko obožava *country* glazbu, tada znamo da je riječ o glazbi američkog Juga, a ako spomenemo da ćemo organizirati *tea party*, tada znamo da će takva zabava biti po uzoru na one britanske. Briticizme Filipović izjednačuje s anglicizmima, a amerikanizme uvodi kao zaseban termin. (Filipović 1990: 19) To bi značilo da je razlika termina u hrvatskom jeziku (anglicizam i anglizam) također opravdana iako te riječi koristimo bez razlike u značenju. U teoriji nailazimo i na termine *kanadijanizam* i *novozelandizam* (usp. Filipović 1990:19), no oni za hrvatski jezik nisu relevantni bilo zbog njihovog iznimno malog broja ili jednostavno zato što nisu potvrđeni u hrvatskom jeziku. Ponavljamo, za jezično posuđivanje takve razlike nisu presudne jer se radi o posuđivanju iz istoga jezika i prilagodba takvih riječi u neki drugi jezik, u ovome slučaju hrvatski, ima isti slijed.

U ovom radu upravo zbog toga neće biti analize anglizama prema njihovom podrijetlu iako ćemo biti vođeni kriterijem čestotnosti koji nalaže kako će najveći broj primjera u analizi biti upravo američkog ili britanskog podrijetla. Za ovaj nam je rad zanimljiva i pojava *pseudoanglizama*. To su riječi sastavljene od engleskih elemenata ili od engleskih riječi skraćenih u novi oblik, a nisu preuzete iz engleskog jer u takvom obliku one ne postoje u tom

jeziku. (Filipović, 1990: 19) Primjer je riječ *džez*. Takva riječ ne postoji u engleskom jeziku, no mi smo je izveli iz leksema *džez*, prilagođenog oblika engleske riječ *jazz*. Nastavak *-er* dodan je zato što se njime u engleskom najčešće tvore riječi koje označavaju nečije zanimanje (*singer* je onaj koji pjeva – pjevač). Značenje tog morfema bilo bi "onaj koji što radi" pa tako džez izводи džez glazbu. No postoji i drugačija definicija pseudoanglizama. Po nekima su pseudoanglizmi riječi koje su u naš jezik došle preko nekog drugog jezika, jezika posrednika, a tek onda iz engleskog jezika. Takva riječ je leksem *sport*. Mi smo tu riječ posredno preuzeli iz njemačkog jezika i trebali bismo je zapisivati *šport* (jer se ona tako izgovara u njemačkom jeziku), no s obzirom na to da ona u engleskom jeziku glasi *sport* (a engleski je takav oblik preuzeo iz njemačkog jezika) i mi sve češće upotrebljavamo *sport* umjesto riječi *šport*. Ovakvom pisanju oštro se protivi Stjepan Babić u svojoj knjizi *Hrvatska jezikoslovna prenja*, zbirci njegovih polemika o jeziku. Pseudoanglizmi, prema Babiću, ne bi trebali imati povlašten status, nego se riječi trebaju prilagoditi jeziku iz kojeg potječu, u ovom slučaju njemačkom, jer je sve drugo „plod nasilja”. (Babić 2001:232) Filipović, pak, ipak uključuje i pseudoanglizme u svoj *Rječnik anglicizama u hrvatskom ili srpskom jeziku* uz obrazloženje kako „se neki od njih često upotrebljavaju u hrvatskom ili srpskom”. (Filipović 1990: 20) I naša će analiza korpusa potvrditi postojanje pseudoanglizama te pokušati odgovoriti na pitanje radi li se o „krnjem” obliku posuđivanja ili prirodnim preinakama stranih riječi.

6.3. Prilagodba anglizama u hrvatskome jeziku

Četiri su načina prilagodbe riječi iz engleskom jezika u naš jezik. Utvrdio ih je Rudolf Filipović, a preuzela Anja Nikolić-Hoyt u svom poglavlju knjige *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima: Prilagodba posuđenica*. Ona je u poglavlju pisala o dodiru hrvatskog i engleskog jezika. Četiri načina prilagodbe anglizama su *fonološka*, *ortografska*, *morfološka* i *semantička* adaptacija.

Potrebno je prvo odrediti razlike između dvaju fonoloških sustava, primijetiti na koji način možemo zamijeniti foneme kojih u našem jeziku nema, promotriti proširuje li se ili sužava značenje anglizma u odnosu na originalni oblik riječi ili ono možda ostaje nepromijenjeno. Zatim je važno englesku riječ prilagoditi tako da se ona može sklanjati po pravilima hrvatske gramatike ili, ako se radi o glagolu, valjda odrediti na koji je način najbolje prilagoditi osnovni oblik glagola tako da funkcionira poput hrvatskog glagola.

Odraditi korpus anglizama zbilja nije lako, no to je pošlo za rukom Rudolfu Filipoviću i njegovim suradnicima koji su prema netom navedenim obilježjima uspjeli razvrstati anglizme i pseudoanglizme u jednu od ovih četiriju skupina i zahvaljujući njima, danas imamo zavidan rječnik prema kojemu se lako možemo snaći.

6.3.1. Ortografska prilagodba anglizama u hrvatskom standardnom jeziku

Potrebno je ukratko objasniti što je ortografija kako bismo lakše shvatili po kojem načelu ćemo provoditi ovu vrstu prilagodbe anglizama. Ortografija (pravopis) je skup pravila o pravilnom zapisivanju riječi. Ortografija je važna jer diktira kako ćemo pisati velika i mala slova, zapisivati riječi s refleksom jata i tome slično. U engleskom jeziku, ortografija je iznimno važna jer postoji velika razlika između izgovora i zapisa riječi. Primjerice, riječ *sun* koju bismo mi pročitali *sun*, onako kako se i piše, govornici engleskog jezika izgovaraju \`sən\`. Iako se radi o grafemima koje imaju i jedan i drugi jezik, razlike postoje. Dakle, prvo je potrebno usporediti ortografski sustav engleskog jezika s ortografskim sustavom hrvatskog jezika. No zbog njihove nepodudarnosti, teško je uvijek engleske foneme zamijeniti hrvatskim fonemima. Jedan grafem u engleskom jeziku predstavlja više fonema, a u hrvatskom jeziku najčešće se vodimo pravilom „jedan fonem – jedan grafem“. (Nikolić-Hoyt 2005: 189) Nije lako provesti ovu prilagodbu i valja imati na umu da zbog toga može doći do nepodudarnosti između izgovora i zapisa u većem broju novih anglizama. Sada ćemo krenuti na objašnjavanje ortografske prilagodbe onako kako ju je proveo Rudolf Filipović, a koja se zadržala u ostaloj recentnoj literaturi. Četiri su načina ortografske prilagodbe, a to su: 1) određivanje prema izgovoru modela, 2) prema ortografiji, 3) na osnovi kombinacije izgovora i ortografije i 4) pod utjecajem jezika posrednika.

6.3.1.1. Određivanje osnovnog oblika prema izgovoru modela

Za prvi način prilagodbe potrebno je usporediti fonemski sustav ovih dvaju jezika kako bismo znali koji fonemi engleskog jezika odgovaraju kojim fonemima hrvatskog jezika. To bi značilo da ćemo nekim hrvatskim grafemima kojih nema u engleskom jeziku zapisivati anglizme. Rudolf Filipović ovo je detaljnije obradio u knjizi *Teorija jezika u kontaktu*, prema

kojoj piše i Anja Nikolić-Hoyt. Prvu skupinu u kojoj se ortografija anglizama određuje prema izgovoru modela čine pet samoglasničkih i šesnaest suglasničkih fonema engleskog jezika. Samoglasnički fonemi koji pripadaju ovoj skupini su /i:/, /u:/, /e/, /ʌ/, /ɔ:/, a suglasnički fonemi iste skupine su /b/, /g/, /m/, /n/, /f/, /v/, /l/, /h/, /s/, /z/, /j/, /r/ i fonemi kojih u našem jeziku nema, a to su /ʃ/, /ʒ/, /tʃ/ i /dʒ/. Ovi se posljednji fonemi bilježe kao naši fonemi /š/, /ž/, /č/ i /dž/. Suglasnici se bilježe poput *i*, *u*, *e*, *a* i *o*. Ostale foneme bilježit ćemo jednako kao i naše foneme jer su potpuno isti.

Primjeri su za ove anglizme su riječi koje su se već davno prilagodile i imaju svoje mjesto u našem jeziku. Riječ džus (juice) prilagodila se prema fonemu /dʒ/, poput riječi džez ili džip, a riječ šut (shoot) prema fonemu /ʃ/. Drugoj skupini ove vrste prilagodbe pripadaju novi samoglasnički fonemi kao što su /æ/, /a:/, /ʊ/, /ɔ/ i /ɪ/ koji se, bez obzira na potpuno drugačija artikulacijsko-akustička svojstva, također bilježe našim grafemima *a*, *e*, *i*, *o* i *u*. Suglasnički fonemi koji pripadaju ovoj skupini su /p/, /d/, /t/ i /k/, a bilježe se našim grafemima *b*, *d*, *t* i *k*. I ovoj skupini pripadaju već dobro prilagođeni anglizmi. Primjer anglizma za ovu skupinu jest leksem džem. Ova riječ prošla je dvije vrste prilagodbe i pripada dvjema skupinama ove prve vrste prilagodbe. Prva je prilagodba fonema /dʒ/ u dž, a zatim fonema /æ/ u e. Tako od engleske riječi zapisa *jam* dobivamo anglizam *džem*. Treća skupina ove vrste prilagodbe drugačija je jer se radi o prilagodbi diftonga ili dvoglasničkih fonema kojih u hrvatskom jeziku nemamo u tom obliku. Radi se o osam fonema koji se u hrvatskom jeziku zapisuju na jedan od ovih dvaju načina. Ili se zamjenjuju dvočlanim jednosložnim skupinama. U tom se slučaju fonem /eɪ/ zamjenjuje s *ej*, fonem /aɪ/ s *aj*, a fonem /ɔɪ/ zamijenit ćemo s *oj* pa će tako riječ *nylon* u hrvatskom jeziku glasiti *najlon*. Drugi način jest zamjena diftonga dvosložnim skupinama. To se može napraviti na ovaj način: diftong /aʊ/ jednostavno ćemo zamijeniti s *au* i od riječ *foul* dobit ćemo anglizam *faul*. Osim diftonga, ovoj skupini pripadaju i četiri engleska suglasnička fonema /θ/, /ð/, /ŋ/ i /w/ koji se bilježe hrvatskim grafemima *t*, *d*, *ng* i *v*. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 189-190)

6.3.1.2. Određivanje osnovnog oblika prema ortografiji modela

Ovaj način prilagodbe anglizama vrlo je jednostavan i svojstven kako starijim anglizmima, tako i novijima. Razlog tome nalazimo u činjenici da su se nekada riječi preuzimale samo pismenim putem pa se zadržavao osnovni oblik riječi. Danas se sve veći broj ljudi zna služiti engleskim jezikom pa se tako anglizmi ostavljaju u svom osnovnom obliku. Na taj način dobivamo riječi koju uopće nisu prilagođene hrvatskom jeziku, no upotrebljavaju se u nedostatku hrvatske riječi za isti pojam. Takve riječi danas se sve češće koriste, a neke od njih su *back-up*, *reality show*, *trendy*, *cool* i slične. Potrebno je napomenuti i neke pogreške u pisanju posuđenica. Ponekad se kombiniraju strana riječ i hrvatska pa tako umjesto *City Center* često čujemo sintagmu *City Centar*. Ukoliko želimo koristiti anglizme, utoliko trebamo biti dosljedni u njihovom korištenju. Često se ovako neadaptirani anglizmi koriste i ako postoji hrvatska riječ, a to otežava razumijevanje. U posljednje su vrijeme novinski članci prepuni posuđenica, u prvom redu anglizama. Kako je ranije spomenuto, o tome je knjigu napisala Nives Opačić koja u knjizi *Hrvatski u zagradama* oštro osuđuje korištenje anglizama. Događa se da mnogi čitatelji dnevnih novina uopće ne mogu razumjeti o čemu neki članak govori ako je napisan riječima koji prosječni čitatelj ne poznaje. U poglavlju *Approval rating* (pri čemu su i *approval* i *rating* anglizmi načinjeni prema ortografiji modela), navodi članak koji govori o popularnosti političara. Autorica se pita koliko ljudi uopće zna što je *rating*, a kamoli *approval rating*. Pita se i je li moguće da je to nešto „što se hrvatski nikako ne može reći“ (Opačić 2006: 15). Ona to jednostavno prevodi kao "stupanj podrške javnosti" i čini članak razumljivijim, ali i prilagođenim našem jeziku. No ne preuzima se uvijek originalan oblik riječi. Ponekad se, ako engleska riječ ima dva ista slova zaredom, taj niz dva ista grafema zamjenjuje jednim istim grafemom. Primjer je riječ *stres* koja u engleskom obliku glasi *stress*. No ima slučajeva u kojim se niz dva ista slova čuva. Tako ćemo često naići na sintagme *wellness center* (u kojoj imamo čak dva takva niza) i *fitness center*.

6.3.1.3. Određivanje osnovnog oblika kombinacijom izgovora i ortografije modela

Kod ove vrste prilagodbe važno je znati izvorni oblik riječi na engleskom jeziku kako bismo znali koji se njezin dio promijenio. Naime, za ovu vrstu prilagodbe karakteristično je oblikovanje jednog dijela anglizma prema izgovoru, a drugog dijela prema ortografiji modela. Ovo je zapravo kombinacija prvih dviju vrsta ortografske prilagodbe anglizama. Ako promotrimo riječi poput *intervju*, *fajl*, *šoping*, *stajling*, *stjuard* i slične, uvidjet ćemo da pola riječi zadržava osnovni oblik, a drugi dio riječi poprima oblik prema izgovoru engleske riječi.

Tako je u riječi *stajling*, koja je nastala prema riječi *styling*, prvi dio promijenjen prema izgovoru, a drugi dio zadržava svoj originalan oblik. Isto se događa kada prilagođavamo drugi dio anglizma, a prvi ostaje nepromijenjen: *interview* > hrv. intervju.

To valja razlikovati od pojave u kojoj isti anglizam ima dva oblika, onaj adaptiran hrvatskom jeziku i onaj koji zadržava originalan oblik, poput anglizama *shopping*/šoping, *sandwich*/sendvič, *show business*/šoubiznis itd. Iako se koriste oba anglizma, preporučljivo je prednost dati onom anglizmu koji je bolje uklopljen u hrvatski jezik. No tu se opet javlja problem sve veće rasprostranjenosti engleskog jezika u svijetu i teško je odrediti koji ćemo oblik anglizma koristiti. Budući da sve veći broj ljudi vlada engleskim jezikom, ukida se razlika prilagođeno-neprilagođeno te se oba anglizma koriste bez ikakve razlike.

6.3.1.4. Utjecaj jezika posrednika

Ostala nam je još jedna vrsta prilagodbe za analizu. Radi se o prilagodbi koja je usko povezana s drugim shvaćanjem pojma pseudoanglizma, a ono glasi da su pseudoanglizmi riječi koje su u nas došle preko engleskog, a u engleski preko nekog drugog jezika. Najviše takvih primjera dolazi iz njemačkog jezika, a slijedi ga francuski. Tako su se u hrvatskom jeziku pojavili anglizmi pod utjecajem njemačkog izgovora riječi. Najpoznatiji primjer jest riječ *šport*. Poznate su rasprave oko pravilnog pisanja te riječi. Ako se prate izgovor modela i ortografija modela, jasno je da adaptirani anglizam glasi *sport*. No, ako imamo na umu da se ta riječ u jeziku izvorniku, njemačkom jeziku, izgovara *šport*, onda je logično tu riječ tako izgovarati. Drugi poznati primjer jest riječ *štrajk*, koja u engleskom jeziku glasi *strike*. Budući da tu riječ ne izgovaramo *strajk*, može se povući analogija s riječi *sport* i postaje jasno da bismo i tu riječ trebali izgovarati i pisati prema njemačkom izgovoru.

6.3.2. Fonološka prilagodba anglizama u hrvatskome jeziku

U prethodnom smo poglavlju usporedili fonemske sustave engleskog i hrvatskog jezika pa će nam taj pregled poslužiti u razumijevanju ove vrste prilagodbe. Na fonološkoj razini, anglizmi se prilagođavaju transfonemizacijom, to jest fonološkom zamjenom. To znači da ćemo engleske foneme koje nemamo u hrvatskom jeziku zamjenjivati onima koje imamo prema načelu sličnosti. Rudolf Filipović o transfonemizaciji piše u *Teoriji jezika u kontaktu* i navodi da se radi o zamjeni fonoloških elemenata jezika davatelj elementima jezika primaoca, a javlja se tijekom formiranja posuđenice u jeziku primaocu. (usp. Filipović 1986:69) Tri su

tipa transfonemizacije: nulta, kompromisna i slobodna transfonemizacija. Nulta transfonemizacija uključuje potpuno (ili gotovo potpuno) podudaranje fonema jezika davatelja s fonemima jezika primatelja pa je zamjena fonema laka. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 186) Primjerice, riječ *jazz* u engleskom jeziku izgovara se /dʒæz/, a s obzirom na to da je engleski fonem /dʒ/ istovjetan hrvatskom fonemu /dž/, zamjenjujemo ga njime i dobivamo anglizam džez. Kompromisna transfonemizacija podrazumijeva djelomičnu zamjenu sličnih fonema. Slični su fonemi oni koji se ne podudaraju po mjestu artikulacije (ako je riječ o suglasnicima) ili po otvorenosti (ako se radi o samoglasnicima). (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 187) Prema tome smo adaptirali riječ *match* (utakmica) koju u engleskom jeziku izgovaraju /mætʃ/. Samoglasnik /æ/ najbliži je hrvatskom samoglasniku *e* pa će anglizam glasiti meč. Slobodna je transfonemizacija pojava koja uključuje zamjenu engleskih fonema koje ne nalazimo u hrvatskom jeziku. Takvi se fonemi zamjenjuju prema ortografiji modela, izgovoru ili kombinaciji prvih dviju mogućnosti. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 188) Najbolji je primjer za ilustraciju slobodne transfonemizacije engleska riječ *parking* koja se izgovara /ˈpɑːkɪŋ/. Fonem /ŋ/, velarni nazal, ne postoji u hrvatskom jeziku⁵ pa kombinaciju glasova *ng* u hrvatskom prilagođavamo prema ortografiji modela.

6.3.3. Morfološka prilagodba anglizama u hrvatskom jeziku

6.3.3.1. Morfološka prilagodba imenica

Nakon fonološke prilagodbe anglizma uvijek slijedi morfološka. Najveći broj anglizama upravo su imenice pa ih je potrebno dobro prilagoditi. Tri su stupnja transfonemizacije morfološke adaptacije imenica. Nulta transfonemizacija podrazumijeva fonološku prilagodbu anglizma bez formalne morfološke primjene. To znači da se na fonološki adaptiranu riječ dodaje nulti morfem. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 193) Slučaj je to s leksemom *tablet* (prilagođenom prema ortografiji modela) kojem se u hrvatskom jeziku dodaje nulti morfem jer riječ završava na suglasnik. Kompromisna transfonemizacija drugi je stupanj morfološke prilagodbe u kojem anglizam zadržava izvorni sufiks nakon fonološke adaptacije. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 193) Iako takav sufiks nije dio hrvatskog morfološkog inventara, prihvaćamo ga jer drugačije rješenje nije dostupno ili je udaljeno od originala. Engleska riječ *biker* zadržat će sufiks *-er* u kanonskom obliku i nakon ortografske prilagodbe

⁵ Postoji takav alofon u hrvatskom jeziku, ali ne i fonem.

u hrvatskom jeziku glasiti *bajker*. Takva morfološka prilagodba u hrvatskom jeziku podrazumijeva i pronalaženje oblika za ženski rod pa će se obliku sa stranim sufiksom –er dodati hrvatski sufiks za ženski rod –ica. Osoba ženskog spola koja vozi motocikl ili bicikl u hrvatskom jeziku bit će *bajkerica*. Potpuna transfonemizacija imenica odnosi se na zamjenu sufiksa izvorne engleske riječi sa sufiksom istog značenja koji postoji u hrvatskom jeziku. (usp. Filipović 1986: 123) Takav je primjer riječ boksač koji je u prvom stupnju prilagodbe glasio bokser (prema engleskoj riječi *boxer*). U engleskom jeziku sufiks –er, kako smo već rekli, označava osobu muškog roda koja što radi. S obzirom na to da je u hrvatskom jeziku sufiks –aš istovjetan tom sufiksu, provela se potpuna transfonemizacija. Nikolić-Hoyt (2005: 194) napominje kako je takvih primjera malo jer noviji angлизmi uglavnom ostaju u neadaptiranom obliku (pa tako nećemo reći bajkaš umjesto bajker).

6.3.3.2. Morfološka prilagodba glagola

Hrvatski se glagolski sustav u mnogočemu razlikuje od engleskog. Prva je razlika ta što engleski glagoli nemaju infinitivne nastavke pa ih je teže prilagoditi. Upravo je zato važno pravilno odraditi infinitivni formant za novi glagol. U hrvatskom je jeziku nekoliko takvih formata: -a-ti (lajkati – od glagola *to like* – označiti da nam se nešto sviđa na društvenoj mreži Facebook), -ova-ti (spelovati), -ira-ti (šopingirati – od imenice *shopping*, glagol je *to shop*). U posljednje vrijeme može se naći i oblik *daunloadati* koji je izveden od već prilagođenog oblika *dowloadirati*. (usp. Nikolić-Hoyt 2005:196) Postoji još jedan problem u prilagodbi glagola, a riječ je o glagolskom vidu kojeg u engleskom jeziku nema, barem ne u onom obliku u kojem vid postoji u hrvatskom. Nakon morfološke prilagodbe potpunom transfonemizacijom trebali bismo imati glagole koji prema vidu mogu biti svršeni, nesvršeni ili dvovidni. To je moguće dodavanjem prefiksa za svršeni vid. Primjer je riječ *tegirati* koja dolazi od glagola *to tag* (označiti koga na fotografiji objavljenoj na društvenoj mreži Facebook). Tegirati je nesvršeni glagol kojem dodavanjem prefiksa od- dobivamo glagol *odtegirati* (ukloniti oznaku s fotografije).

6.3.3.4. Morfološka prilagodba pridjeva

Dvije su skupine pridjevskih posuđenica iz engleskog jezika. Prva uključuje pridjeve neprilagođene hrvatskom jeziku. To su pridjevi poput pridjeva *casual* (ležeran) koji pripadaju novim angлизmima. U ovu se skupinu ubrajaju i pridjevi adaptirani na fonološkoj razini koji

na morfološkoj razini nisu preuzeli sve karakteristike pridjeva u hrvatskom jeziku. (usp. Nikolić-Hoyt 2005:197) Takav je pridjev *trendi* koji ima oblik samo za muški rod, a nema ni množinski oblik. On, dakle, ima nulti morfem. Takve je pridjeve teško komparirati pa komparativ tvorimo kao komparativ višesložnih riječi u engleskom jeziku (više *trendi* – prema *more beautiful* – ljepši). U drugoj su skupini pridjevi izvedeni od neke već adaptirane posuđene engleske imenice. Ovdje je riječ o sekundarnoj adaptaciji. Takvi je primjer *dopinški* u sintagmi *dopinški test*. Pridjev je nastao od imenice *doping* koju smo posudili iz engleskog i fonološki adaptirali slobodnom transfonemizacijom. Takvi se pridjevi sklanjanju i slažu s imenicom koju opisuju (umjesto sintagme *dopinški test* možemo imati sintagmu ženskog roda *dopinška kontroverzija*).

6.3.4. Semantička prilagodba anglizama u hrvatskom jeziku

Anglizme osim na gramatičkoj razini prilagođavamo i na značenjskoj, semantičkoj razini. Ponajprije se to odnosi na sužavanje značenje izvorne riječi jer preuzimamo samo jedno značenje za koje u vlastitom jeziku nemamo odgovarajući termin. Iako je takvo shvaćanje semantičke prilagodbe razumljivo, u posljednjih nekoliko godina primjećujemo pojavu anglizama čije značenje ostaje nepromijenjeno njihovom izvornom značenju i u kojih sužavanja značenja nema. Riječ je o primarnoj adaptaciji anglizmima koji čine dio određenog nazivlja, što će nam za ovaj rad biti od iznimne važnosti. Anglizmi koji su dijelom, primjerice, hrvatskog računalnog nazivlja često su jednoznačni pa prilikom posuđivanja preuzimamo njihov cjelovit semantički zapis. Isto tako, često su izvorne engleske riječi koje posuđujemo same po sebi novotvorenice čija se sva moguća značenja nisu uspjela razviti u jeziku davatelju. Upravo se to najčešće odnosi na novosti u računalnom svijetu (*ultrabook*⁶ je prijenosno računalo koje ima pojačanu bateriju i jaču tehničku podršku, a manji je od uobičajenog laptopa). *Ultrabook* je na tržištu od 2012. godine pa se termin još nije proširio, a pitanje je hoće li se proširenje značenja uopće dogoditi. U tom je primjeru riječ o nultoj semantičkoj ekstenziji jer riječ *ultrabook* pripada računalnom nazivlju i značenje joj nije suženo. Mnogo je anglizama prilagođeno na taj način, a mahom su to leksemi koji pripadaju nazivljima: tehnologija, sport, glazba, moda, zdravlje, društvene pojave itd. (usp. Nikolić-Hoyt 2005: 198) Primarna adaptacija anglizama uključuje i već spomenuto sužavanje značenja izvorne riječi. U hrvatskom jeziku nalazimo riječ *procesor* i koristimo je u

---

⁶ Definicija *ultrabooka* slobodno prevedena s mrežne stranice Intel, www.intel.com

računalnom nazivlju. Njome označavamo „računsku i kontrolnu jedinicu u kompjuteru koja interpretira i izvodi instrukcije”⁷. U engleskom jeziku riječ *processor* ima tri značenja od kojih samo jedno odgovara našem poimanju procesora. Zato kažemo da smo riječ značenjski suzili. Osim primarne adaptacije, Nikolić-Hoyt piše i o sekundarnoj. Radi se o proširivanju značenja anglizama, i to značenjima koja u engleskom jeziku ne postoje. Sekundarna semantička adaptacija česta je u publicističkom stilu i razgovornom jeziku. Već spomenuti primjer džezera odgovara ovom tipu prilagodbe. Riječ *džezera* ne postoji u engleskom jeziku, ali nastavak kojim označujemo vršitelja radnje –er postoji. Kada riječi *džezera* dodamo sufiks za ženski rod –ica dobivamo smo novo prošireno značenje anglizma koji ne postoji u izvornom obliku. Riječ *džezera* potvrđena je u Novom Listu 2008. godine u naslovu „Džezera Kovačiček kao bluzera Janis”⁸. U naslovu imamo i riječ *bluzera* koja dolazi od riječi *bluzer*, a takve riječi također nema u engleskom jeziku. Pokazuje to da je sekundarna adaptacija anglizama plodno tlo za stvaranje pseudoanglizama. Postavlja se pitanje hoće li nastati buka u komunikacijskom kanalu ako poraste trend proširivanja značenja anglizama i uvođenja riječi koje u engleskom ne postoje. Jesu li to i dalje anglizmi ili se ipak radi o hrvatskim novotvorenicama? Pitanja su to na koja struka još ne daje konkretne odgovore, a naša će analiza korpusa pokazati koliko je (ako je uopće) sekundarna adaptacija proširena u hrvatskom nazivlju i kakve posljedice nosi.

7. Analiza korpusa

7.1. Uvodno određenje korpusa

Anglizama je u hrvatskome jeziku mnogo i teško bi bilo napraviti sveobuhvatnu analizu takvih riječi u računalnome, ekonomskome i medijskome nazivlju. Upravo je zato bilo važno ograničiti je na malen korpus dostupan velikom broju govornika hrvatskoga jezika. Korpus ovoga rada čini sedam brojeva *Večernjeg lista*⁹, hrvatskih dnevnih novina. Brojevi koje ćemo obrađivati izlazili su u tjednu od 19. lipnja do 25. lipnja 2013. godine. Analiza, dakle, uključuje sedam brojeva *Večernjeg lista*, a takvu odluku opravdat ćemo time što se upravo u tjedan dana izmijene svi tipovi novinskih priloga i rubrika pa time možemo dobiti kvalitetan uvid u to kojim su sve temama čitatelji tih dnevnih novina izloženi. *Večernji* je odabran za analizu jer, kako je već navedeno, dostupan je velikom broju čitatelja. Osim što

⁷ Definicija preuzeta s mrežne stranice Hrvatskog jezičnog portala 14. srpnja 2013. godine.

⁸ Članak objavljen 27. listopada 2008. godine na mrežnim stranicama Novog lista: [Džezera Kovačiček kao bluzera Janis](#)

⁹ U daljnjem tekstu službit ćemo se i skraćenim nazivom tih novina, *Večernji*.

velik broj ljudi svakodnevno kupuje *Večernji list*, još je veći broj čitatelja koji posjećuju mrežne stranice tog lista, *vecernji.hr*. Uz to, dnevne novine imaju mnoštvo funkcija, od obavještajne do obrazovne i zabavne. To je, uostalom, u skladu s onime što Silić navodi u knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Prema njegovom određenju novinarsko-publicističkog stila u novinama je logično očekivati velik broj stranih riječi, tzv. žurnalizama. Iako tema ovoga rada nisu žurnalizmi, analiza će pokazati da se novinari *Večernjeg lista* u svakodnevnom radu služe velikim brojem anglizama upravo u područjima koja nas najviše zanimaju. To sugerira kako i anglizmi postaju dijelom novinarskog rječnika i zauzimaju status internacionalizama. Naravno, područja su to u kojima i nastaje najveći broj riječi koje su pretežno anglofonog podrijetla. I dok nije tajnom kako se u hrvatskom jeziku takve riječi koriste i kako su ušle u sve sfere govorenog i pisanog jezika, analiza će ponuditi uvid u to kako su takvi anglizmi prilagođeni normi hrvatskog standardnog jezika i ima li neslaganja među mogućim rješenjima. U analizi nećemo promatrati kontekst u kojem su anglizmi upotrijebljeni jer to nije predmetom ovoga rada i to nije potrebno da bi se objasnilo na koji je način neki anglizam prilagođen i ima li dostojnu zamjenu u hrvatskome jeziku. Svako će od triju nazivlja biti teorijski određeno, a zatim ćemo navoditi primjere potvrđene u analizi te ćemo pokušati ponuditi najbolja rješenja služeći se teorijskim spoznajama iz prethodnih poglavlja ovoga rada, ponajprije poglavlja o prilagodbi anglizama i jezičnom purizmu.

7.2. Analiza računalnog nazivlja

7.2.1. Računalno nazivlje u hrvatskome jezikoslovlju

Iako je računalna tehnologija područje u stalnom porastu i napretku, hrvatski jezikoslovci uvijek su nastojali ići ukorak s vremenom i nuditi praktična rješenja za strane nazive. Računalno bismo nazivlje najbolje mogli definirati kao skup naziva i termina kojim označavamo pojave i predmete računalne tehnologije i interneta. Da bismo detaljnije prikazali što računalno nazivlje uključuje, u ovom pregledu služit ćemo se radovima Milice Mihaljević i Antuna Halonje. Prvoj je knjizi, *Kako se na hrvatskome kaže WWW* (2003), autorica samo Milica Mihaljević, a drugu je knjigu, *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja* (2012), supotpisao i Antun Halonja. Te su knjige novijeg datuma i obuhvaćaju veći raspon tema od, primjerice, još jedne knjige Milice Mihaljević *Hrvatsko računalno nazivlje*, objavljene 1993. godine. U objema knjigama ima riječi o razlici između računalnog žargona i rješenja u hrvatskom standardnom jeziku. Mihaljević i Halonja žargon definiraju kao dio

hrvatskog jezika, uz hrvatski standardni jezik i mjesne govore, a svrha mu je „identifikacija i komunikacija u određenoj društvenoj skupini čije pripadnike povezuje zajednički interes". (2012: 15) Standardni jezik je, s druge strane, namijenjen službenoj komunikaciji pa korisnicima žargona (i ostalim govornicima) mora biti ponuđeno i standardnojezično nazivlje pored onoga kojime se neslužbeno koriste (Halonja i Mihaljević 2012). Velik je napredak taj što, kako Mihaljević spominje, govornici hrvatskoga jezika imaju rječnik Miroslava Kiša *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*, kao i prevedeni program *Microsoft Office 2000*. (2003: 31) Time se unaprijedilo razumijevanje računalne terminologije i mnogi su anglizmi dobili svoje ekvivalente kojima se danas služimo, a postalo je i jasnije na čemu još treba raditi. Posebno poglavlje u svojoj knjizi Halonja i Mihaljević posvećuju funkcionalnim stilovima hrvatskog standardnog jezika i računalnom žargonu. Nama su najzanimljivija njihova zapažanja o novinarsko-publicističkom stilu¹⁰. Autori navode kako je dopušteno u publicističkome funkcionalnom stilu koristiti žargonizme računalnoga područja, ali samo u nekim njegovim podstilovima (kolumnama i feljtonima). U vijestima i reportažama trebalo bi, kako objašnjavaju, koristiti samo standardnojezično nazivlje zato što čitatelje treba obrazovati i valja im ukazati na pravilno korištenje termina. (usp. Halonja i Mihaljević 2012: 19) Vidjet ćemo u našoj analizi kako se takvih pravila novinari ne pridržavaju te kako su čitatelji izloženi raznovrsnim rješenjima.

7.2.2. Anglizmi u računalnom nazivlju

Analiza računalnoga nazivlja pronađenog u korpusu bit će podijeljena u tri skupine. Prva će skupina anglizama biti iz užeg područja računalstva i uključivat će riječi koje se odnose na računala i njihove komponente te radnje koje se odnose na rad računalom. Drugu će skupinu činiti anglizmi kojima izražavamo internetske fenomene (elektroničku poštu, mrežne stranice i slično), a u trećoj ćemo skupini promatrati anglizme koji označavaju tzv. pametne uređaje i telefoniju. Takva je podjela nužna jer potvrđuje rasprostranjenost anglizama u svim područjima računalstva, ali i zbog toga što polazimo od pretpostavke da će najbolje prilagođeni anglizmi pripadati prvoj skupini, računalstvu u užem smislu, zato što su te riječi u hrvatskom prisutne dulje vrijeme i imale su veću priliku za razvoj u hrvatskome jeziku. Najslabiju prilagođenost očekujemo u trećoj skupini anglizama, onoj koja označava

---

¹⁰ Ono što Silić (2006) naziva novinarsko-publicističkim stilom, Halonja i Mihaljević (2012) nazivaju publicističkim stilom.

pametne uređaje, jer je njihov razvoj uzeo maha u posljednjih pet godina pa njihovi nazivi nisu usklađeni s hrvatskom jezičnom normom. Na samome početku ovoga poglavlja valja i napomenuti jednu zanimljivu činjenicu. Analiza sedmodnevnog novinskog ciklusa pokazala je iznimno malen broj anglizama računalnog nazivlja. Radi se o dvadeset i tri termina. Pokazuje to da u hrvatskim dnevnim novinama (tj. u *Večernjem listu*) čitatelji nemaju prilike čitati o novostima u računalnome svijetu. U *Večernjem*, korpus je pokazao, ne postoji rubrika u kojoj se piše o računalstvu. U malobrojnim člancima o tehnologiji, autori se upravo zbog toga najčešće služe engleskim, neprilagođenim, nazivima, a i unutar tako malog broja korištenih anglizama koje ćemo kasnije predstaviti postoji mnogo dvostrukosti i nelogičnosti.

7.2.2.1. Analiza anglizama užeg područja računalstva

U ovoj je skupini u korpusu nađeno šest termina, manje nego u skupini internetskih naziva. To su sljedeći termini: *hakirati*, *klik mišem*, *kopirati* (*Windowse*), *procesor*, *resetirati* i *softver*. I njih, ipak, valja dodatno podijeliti. *Softver* i *procesor* pripadaju imenicama koje označavaju dijelove računala. *Hakirati*, *kopirati* i *resetirati* glagoli su kojima označavamo radnje u računalnom sustavu, a *klik mišem* možemo smatrati doslovno prevedenom anglističkom sintagmom koja je, osim što je prevedena, i semantički prilagođena.

Oko prve od ovih skupina nema previše dvojbe. Za riječi *softver* i *procesor* postoje hrvatske riječi iako nisu potvrđene u praksi ili jezikoslovci nisu složni što se tiče ponuđenih rješenja. Pišu o riječi *softver* i Halonja i Mihaljević:

„U računalnome se nazivlju element *ware* pojavljuje uvijek na kraju riječi, dakle *-ware*. Metaforičkim prenošenjem značenja riječ *hardware* koja je prvotno označavala željezariju (...) u računalnome nazivlju počinje označavati fizičke elektroničke dijelove računala te postaje skupni naziv za sve materijalne dijelove računala i prateće uređaje.“ (2012: 144)

Kao opreka toj riječi nastala je riječ *software* koja označava sve ne fizičke dijelove računala, dakle njegovu programsku osnovu. I iako se u hrvatskom jeziku može naići i na pisanje riječi prema ortografiji modela, češće je pisanje prema određivanju osnovnog oblika kombinacijom izgovora i ortografije modela pri čemu smo prilagodili samo drugi slog *-ware* u *-ver*. Isto je tako prilagođena i riječ *hardver*. Ono o čega se čak ni jezikoslovci ne mogu složiti jest hrvatski ekvivalent riječi *softver*. *Hardverov* hrvatski parnjak jest *sklopovlje* i taj je riječ potvrđena i u Anićevu *Rječniku* (*sklopovlje* - *inform.* unutarnji i vanjski fizički dijelovi koji

čine računalnu opremu (memorija, procesor, pisač i dr.); hardver). (2006: 1416) Softver takvu sudbinu nije doživio. Mnogo je više mogućih rješenja za tu riječ pa ni ne čudi što se u praksi najčešće može naći upravo samo ortografski prilagođeni oblik engleske riječi. Mihaljević nudi samo neke: programska oprema, programska potpora, programska podrška, napudbina, napudbena sredstva i računalna podrška. (2003: 31) Prva su tri naziva, uz posljednji, sastavljena od dviju riječi, a to nije praktično u govoru, a ponekad ni u pismu. Napudbina i napudbena sredstva vrlo su začudna rješenja jer prosječni govornik hrvatskog jezika ne može korijen te riječi povezati s računalstvom i neće se njome služiti. Zbog toga se i dalje koristi riječ softver i, pogledamo li još jednom druga moguća rješenja, to je dobar izbor. Govornici i dalje znaju o čemu se radi, a riječ je prilagođena barem na ortografskoj razini. Procesor je „računska i kontrolna jedinica u kompjuteru koja interpretira i izvodi instrukcije“¹¹ i zanimljiv je taj primjer jer, osim ortografske prilagođenice, nemamo drugih naziva. Mogući bi nazivi bili obrađivač ili izvođač, no pitanje je bi li ijedan od tih naziva zaživio u jeziku.

Hakirati, kopirati i resetirati glagoli su potvrđeni u korpusu. Svaki je od njih morfološki i ortografski prilagođen. Morfološka je prilagodba potvrđena infinitivnim sufiksom -ti, a to znači da se glagoli mogu sprežati prema normi hrvatskog standarda. Kopirati nije riječ koju vežemo samo uz računalstvo, no u jednom od članaka *Večernjeg* objavljenom 21. lipnja 2013. godine taj se glagol pojavljuje u naslovu o novom softveru tvrtke Windows: „Daju 100.000 dolara onome tko uspije kopirati nove Windowse.“ (Večernji list, 21.6. 2013.) Glagol kopirati nastao je prema engleskoj riječi *copy*, a svakodnevno se služimo izrazom „copy-paste“, kopiraj-zalijepi. I u hrvatskoj inačici Microsoftovog Officea, glagol kopirati nema svoj hrvatski oblik, nego se služimo ortografski i morfološki prilagođenim anglizmom. Prvi smo put došli do riječi koja uistinu ima svoj hrvatski ekvivalent, umnožiti, a on se ne koristi u službenom programu. Nema razloga ne koristiti hrvatsku riječ koja je jasna i koja znači isto što i anglizam. Naslov je članka mogao sadržavati sintagmu „umnožiti nove Windowse“ i tekst ne bi izgubio na značenju, naprotiv, bio bi i jasnijim. Hakirati i resetirati drugačiji su primjeri jer se odnose na posebne radnje unutar računalnog sustava. Resetirati znači nanovo pokrenuti računalo, vratiti operativni sustav na početno stanje¹², a glagol hakirati nije unesen u Anićev *Rječnik*, no ponuđeno je objašnjenje riječi haker pa se iz njega može izvesti značenje glagola:

---

¹¹ Definicija na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 26. srpnja 2013.

¹² Definicija na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 26. srpnja 2013.

„1.a. onaj koji je obuzet programiranjem i kompjuterskom tehnologijom 1.b. onaj koji se ne zadovoljava programiranjem, već želi proučavati srce nekog operativnog sustava ili programa; 2. onaj koji potajno i neovlašteno upada u tuđa računala ili u mreže" (Anić 2006: 394)

Za takve je primjere logično koristiti prilagođene anglizme jer su prepoznatljivi i na engleskom jeziku i zato što se odnose na radnje usko vezane uz računalstvo. Riječi umnožiti, zamjena za kopirati, ipak je dulje vrijeme u hrvatskom jeziku i njome se služimo i izvan računalnog svijeta (primjerice, umnožiti uručak).

U posljednju smo skupinu ovih anglizama ubrojili sintagmu *klik mišem*. Riječ je o semantičkoj prilagodbi jer smo proširili značenje riječi miš još jednim značenjem koje se koristi u engleskom jeziku. Riječ miš koja je označavala samo životinju, malog glodavca, sada koristimo i u sljedećem značenju: „vanjska računalna komponenta koja (...) služi za komunikaciju korisnika sa softverom." (Anić 2006: 760) U toj sintagmi imamo još jedan anglizam, klik (eng. *click* - dva brza pritiska na tipku miša). Njega smo prilagodili prema izgovoru modela. Hrvatski oblik te sintagme glasio bi „pritisak na tipku miša" što nije loše rješenje, ali ima dvostruko više riječi, a obje su sintagme vrlo jasne pa je opravdano korištenje i jedne i druge mogućnosti.

7.2.2.2. Anglizmi kojima izražavamo internetske fenomene

Internet je u današnje vrijeme iznimno jak medij. Sve što nude drugi mediji, nudi i internet, samo još brže i pristupačnije. Internet možemo smatrati proširenim računalstvom jer je i on područje srodnog tehnološkog napretka. U ovoj skupini potvrđeni su sljedeći primjeri: *portal*, *videolink* (također *videoveza*), *cyber kriminal*, *e-mail* (također *email*), *web-stranica* (također *mrežna stranica*), *internetska veza* i *IP adresa*. S obzirom na to da je internetsko nazivlje još uvijek nesređeno, ovdje ima i dvojakosti u prilagođavanju. Krenimo od elektroničke pošte. U Večernjem listu na dvama različitim mjestima našla su se dva rješenja engleske riječi *email*, *email* i *e-mail*. U engleskome jeziku oba su oblika točna i jednako se koriste iako samo zamjenjuju formalni oblik *electronic mail*¹³ – naziv koji je u ušao i u hrvatski jezik, elektronička pošta. Isto tako, hrvatski naziv za *email* jest poruka elektroničke pošte, e-poruka. Naziv nije praktičan pa se i kod nas koriste engleski neformalni oblici. Postoji i ortografski prilagođen oblik, *mejl*, no on zbog suglasničkog skupa –*jl* ne odgovara

---

¹³ Prema engleskom jednojezičnom rječniku *Oxford's Advanced Learner's Dictionary* (OUP 2008: 496)

normi hrvatskoga jezika pa taj oblik smatramo izrazito neformalnim. S obzirom na to da su u engleskom jeziku prihvatljiva oba oblika koja smo pronašli u korpusu, jesu li oni prihvatljivi i u hrvatskome jeziku? Logika nalaže da jesu iako je bolje izbjegavati pravopisne dileme (pisati email s crticom ili bez nje) u ionako nesređenom nazivlju. Ako već ne želimo pisati naziv e-poruka, onda predložimo pisanje termina *email* bez crtice jer se čini da je taj oblik potvrđeniji u obama jezicima i jednostavnije ga je takvog pisati. Dvojakosti su se pojavile i u primjerima *videolink* (videoveza) i web-stranica (mrežna stranica). Ovdje dileme ne bi smjelo biti. Uvijek bismo se trebali služiti hrvatskim nazivom. I dok je to u primjeru videoveze često i provedeno, web-stranica često se piše u svom neprilagođenom obliku na nekoliko načina: website, web-stranica, Internet stranica, internetska stranica i mrežna stranica. Najbolje je rješenje upravo ono koje se pojavilo u *Večernjem* uz web-stranicu, mrežna stranica. To je rješenje dobro jer vjerno slijedi engleski original, eng. *web* je mreža, a stranica je tako prevedena jer se u engleskom jeziku uz *website* koristi i *webpage*. Uz taj primjer usko je vezan i sljedeći, internetska veza. Primjećujemo da je ovdje važno dobro morfološki prilagoditi pridjeve (internetska, mrežna...) jer je jedino takva prilagodba prihvatljiva. Ovdje, dakle, nema problema, ali već u sljedećem primjeru nailazimo na moguće probleme u prilagodbi. Riječ je i IP adresi. IP je na *Hrvatskom jezičnom portalu* objašnjen kao „standard koji definira način na koji se podaci prenose po mreži i prepoznaju kao poruke” uz napomenu da je IP adresa „službena oznaka računala na Internetu.”¹⁴ Budući da je naziv na engleskom skraćénica punog naziva *The Internet Protocol*, jasno je da takav termin mora postojati i u hrvatskom jeziku. Očito je rješenje internetski protokol koji onda i hrvatski jezik skraćéneno bilježi u obliku IP. Tu je pitanje i kako čitati IP (i pe ili aj pi). To će ovisiti o tome jesmo li preuzeli engleski oblik ili smo ga prvo prilagodili (a to je u ovom primjeru teško odrediti), ali svakako bi se trebalo zauzeti za čitanje prema hrvatskoj abecedi. Posljednji je primjer cyber kriminal. Preuzet je anglizam *cyber* koji u hrvatskom jeziku definiran kao „prvi element u riječima koji označava što vezano uza svijet prividne stvarnosti koji nastaje pomoću kompjutera”¹⁵. Predloženo je pisanje riječi s dočetcim *cyber* s crticom (cyber-). To naš korpus nije potvrdio. Sintagma *cyber criminal* bila je napisana odvojeno, bez crtice. Takvo pisanje nije dobro jer nalaže prilagodbu pridjeva *cyber* (jer je on ovdje pridjev) u cyberski. Zato je potrebna crtica i nužno je pisati cyber-kriminal.

---

¹⁴ Definicija na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 26. srpnja 2013.

¹⁵ Definicija na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 26. srpnja 2013.

7.2.2.3. Anglizmi koji označavaju pametne uređaje

Pametni uređaji tehničke su naprave koje imaju više funkcija. Možemo ih koristiti kao telefone, računala, glazbene uređaje, kamere i fotoaparate. Njihov je porast zabilježen u posljednjih pet godina i nastalo je mnoštvo naziva koji još nisu ušli u hrvatski jezik. O njima nema stručne literature baš zato što su još uvijek u naglom razvoju. U korpusu je potvrđeno šest termina, a treba napomenuti da oni uključuju i jedan termin vezan uz telekomunikacije koje smo ubrojili u ovu skupinu zato što su pametni uređaji većinom telefoni uz koje se veže i ta terminologija. Primjeri potvrđeni u analizi su *pametni uređaj*, *smartphone* (*pametni telefon*), *Android operativni sustav*, *roaming*, *tablet* i *ultrabook*. Lako je povezati nazive pametni uređaj i pametni telefon s engleskim nazivom *smartphone* i nadređenim mu terminom *smart device*. Hrvatski su nazivi točni, logični, podsjećaju na engleske i s njima nema problema. Kada već postoje, ne bi se trebali koristiti paralelno s neprilagođenim riječima. Drugačiji tipovi pametnih uređaja, *tablet* i *ultrabook* novije su proizvodnje i nema zamjena za njih. Točnije, radi se na njima. *Tablet* neki već godinama nazivaju pločastim računalom, a *ultrabook* još nije pronašao mjesto u hrvatskom jeziku. Pločasto računalo izraz je koji se mogao pročitati već 2010. godine u Večernjem listu¹⁶. Pitanje je onda zašto se takva praksa ne provodi i tri godine kasnije. Termin nije zaživio u praksi, govornici ga nisu prihvatili pa i novinari koriste prihvaćeniji termin. O *ultrabooku* je već bilo riječi. Naveli smo kako je *ultrabook*¹⁷ prijenosno računalo s pojačanom baterijom i jačom tehničkom podrškom, a manje je od uobičajenog laptopa. *Ultrabook* je na tržištu od 2012. godine pa se termin još nije proširio, a pitanje je hoće li se to uopće dogoditi, kao što se nije dogodilo ni s terminom *tablet*. U sljedećem primjeru, *Android operativni sustav*, problematično je to što se pridjev *Android* nije morfološki prilagodio. *Android* postaje posvojnim pridjevom i nužno je zapisivati ga *Androidov operativni sustav*. Tada problema nema. Preostao nam je termin iz područja telekomunikacija, *roaming*. Termin je neprilagođen hrvatskom jeziku, tj. bilježi se prema ortografiji modela. *Roaming* je na stranicama Hrvatskog jezičnog portala definiran kao „dostupnost mobilnog telefona u drugim mobilnim mrežama pod istim telefonskim brojem.”¹⁸ I zbilja, jedino tako duga definicija prikladna je da bi se u hrvatskome jeziku izrazilo značenje

¹⁶ Članak objavljen 18. siječnja 2010. godine na mrežnim stranicama Večernjeg lista: <http://www.vecernji.hr/vijesti/tracerski-portal-nudi-nemoralnu-ponudu-slike-appleove-plocice-clanak-81116>

¹⁷ Definicija ultrabooka slobodno prevedena s mrežne stranice Intela, www.intel.com

¹⁸ Definicija na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 26. srpnja 2013.

riječi *roaming*. Ne postoji hrvatski naziv za tu pojavu. S obzirom na to da termin nije prilagođen hrvatskom jeziku ni na jednoj od prethodno spomenutih četiriju razina, potrebno je razmotriti je li prilagodba moguća. Bilo bi dobro engleski nastavak za glagolsku imenicu –ing zamijeniti našim nastavkom –nje. Takav bi oblik glasio roamiranje. Takav bi naziv gramatički bio prihvatljiviji, ali teško je provesti takve promjene nakon dugogodišnjeg korištenja neprilagođenog termina.

Ovime zaključujemo analizu korpusa računalnog nazivlja. Jasno je da je primjera malo, no postoje specijalizirani časopisi o računalstvu (*Bug*) u kojima zasigurno ima više materijala za detaljnu analizu pa predlažemo daljnja istraživanja i usustavljanje računalne terminologije, ali i računalnoga žargona.

7.3. Analiza ekonomskog nazivlja

7.3.1. Ekonomsko nazivlje u hrvatskome jezikoslovlju i uvodne napomene

Sve što smo rekli o računalnome nazivlju možemo primijeniti i na ekonomsko. U ovom uvodnom određenju poslužiti ćemo se tekstom Branke Drljače *Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična forma* iz 2006. godine. Ona smatra da je razvoj ekonomske znanosti doveo do novih pojmova za koje hrvatski jezik nastoji naći odgovarajuće izraze i da mediji doprinose neposrednome dodiru s engleskim jezikom. Opravdava novinare koji često prenose izvorne engleske nazive jer je to najbrži i najjednostavniji način prenošenja informacija. (2006: 66) Iako Drljača navodi da su anglizmi ekonomskoga područja sada već internacionalizmi, u ovom se radu ograđujemo od takvih određenja zbog toga što smo već napomenuli kako u hrvatskom jeziku internacionalizmima najčešće smatramo riječi latinskoga i grčkoga podrijetla. Analiza ekonomskoga nazivlja u ovome radu neće uključivati riječi s latinskim i grčkim korijenima nego samo izvorne engleske riječi. Mnogo je primjera koji zbog toga biti isključeni iz analize, primjerice *monopol*, *korporacija*, *deficit* i *transakcija* iako te riječi postoje i u engleskome jeziku, ali dobit ćemo potpuniji uvid u to koji se izvorni anglizmi koriste. U skladu s jezičnim purizmom i Drljača navodi kako se ekonomsko nazivlje pokušalo pročititi u posljednjim desetljećima, više ili manje uspješno:

„U časopisu *Jezik* iz broja u broj predlažu se zamjene za posuđenice iz engleskoga. M. Šimundić (1973/74: 124) za *marketing* predlaže naziv tržišništvo, a za *leasing* zakupništvo. Autor napominje da je svaka nova riječ po malo neobična kada se predloži dok se na nju govornici ne naviknu. Ipak, i nakon trideset godina, strani su izrazi i dalje u uporabi samostalno i u okviru višerječnih izraza: leasing nekretnina, fleksibilni leasing, Croatia leasing, sektor leasinga, leasing kuća; marketinška (- aktivnost, -kampanja, -strategija); chief marketing officer.“ (2006: 70)

To će potvrditi i naša analiza. Drljača u svom radu predstavlja i raščlambu engleskog nazivlja prema različitim kategorijama prevedenica. Mi se te podjele nećemo držati, ali zanimljivo je vidjeti njen pristup ovoj temi. Temeljna podjela anglizama ekonomskog područja prema Branki Drljača uključuje doslovne prevedenice (eng. *current account* – tekući račun), djelomične prevedenice (eng. *countertrade* – vezana trgovina), poluprevedenice (eng. *small business* – mali biznis), formalno nezavisni neologizmi (eng. *fourth market* – četvrto tržište), semantičke posuđenice (eng. *merger* – fuzija u značenju procesa spajanja dvaju ili više poduzeća). Uz takvu podjelu, Drljača dodaje i polusloženice (eng. *online business* – online poslovanje), dvočlane izraze (eng. *office manager* – voditelj ureda) te hibride za koje nudi primjer „mala biznis butiga“ i napominje da su hibridi mješavina sastavnica različitih jezika te da ih ne valja poistovjećivati s poluprevedenicama. (usp. Drljača 2006: 72-77) Na kraju svoje analize korpusa, također novinarsko-publicističkog stila, Drljača zaključuje kako je „na primjeru anglizama iz područja ekonomije vidljiva svojevrsna briga za standardni jezik: nastoji se kontrolirati ogroman priljev posuđenica, naći adekvatne domaće zamjene, prilagoditi ih pravilima hrvatskoga jezika te upozoriti na slučajeve neprilagođenosti”, ali i da „prihvaćenost naziva i struktura ovisi o govornicima, odnosno uzusu pa bi se propis morao temeljiti na konkretnoj uporabi primjera“. (Drljača 2006: 81-81)

Analiza anglizama u ovome radu neće, dakle, slijediti podjelu Branke Drljača nego će svi pronađeni termini biti obrađeni prema prilagodbenoj sličnosti.

7.3.2. Anglizmi u ekonomskome nazivlju

Analiza korpusa pokazala je kako se anglizmi o kojima piše Branka Drljača uistinu često koriste u našim novinskim tekstovima. Analizirat ćemo dvadeset i tri anglizma, i to samo one koji su izvorne engleske riječi. Jedinice će biti predstavljene u nekoliko skupina.

Prvu skupinu čine četiri jedinice, *biznis* – *biznismen* i *menadžment* – *menadžer*. Skupina je tako osmišljena jer pokazuje da je ponekad posuđujemo više riječi istog korijena. Ako je riječ dobro prilagođena i govornici je prihvate, preuzimamo i druge slične riječi. Na taj

su način posuđene riječi *biznis* (eng. *business*) i *menadžment* (eng. *management*). Obje su riječi ortografski i fonološki prilagođene hrvatskome jeziku. Postoje hrvatske zamjene za njih, *biznis* je *posao*, a *menadžment* *uprava*, ali u *Večernjem listu* češće se mogu naći angлизmi. Budući da se o ekonomskim temama u novinama podosta piše i da je većina riječi stranog podrijetla, može se zaključiti da takvi angлизmi pripadaju žurnalizmima. Potvrđuje to činjenica da se poslovna rubrika *Večernjeg lista* ne zove *Posao*, nego *Biznis*. Takav potez možemo opravdati time što imenicu *posao* u hrvatskom jeziku najčešće upotrebljavamo u značenju zaposlenja, rada koji obavljamo za novac. Riječ *biznis* ima širu, ekonomsko-gospodarsvenu dimenziju pa se takav odabir naziva rubrike može tolerirati. Nakon što su se riječi *biznis* i *menadžment* udomaćile u hrvatskome jeziku, posudili smo i slične imenice koje označavaju mušku osobu koja se bavi *biznisom* i *menadžmentom* – *biznismen* i *menadžer*. Obje su riječi također samo ortografski i fonološki prilagođene i u *Večernjem* se koriste nauštrb izraza *poslovni čovjek* i *upravitelj*.

Druga skupina riječi uključivat će i jednu podskupinu. Dva su glavna primjera: *trend* i *brend*. Riječ *trend* prilagođena je prema ortografiji modela, a riječ *brend* (eng. *brand*) prema izgovoru modela. Ovi su primjeri česti i izvan ekonomskih rubrika, ponajviše u popularnoj kulturi. *Trend* je nešto moderno, stil koji se najviše „nosi” u nekom razdoblju pa tako možemo čitati o modnim trendovima, ali o trendu udruživanja manjih tvrtki. *Brend* je drugačiji primjer jer za njega postoji sinonim u hrvatskome jeziku, ali je također riječ o stranoj riječ koja je dio razgovornog stila prema definiciji na *Hrvatskom jezičnom portalu* – marka. Tada *brend* ima značenje svih proizvoda neke tvrtke, a u širem smislu znači „sve informacije o nekom proizvodu ili usluzi ili zaštitni znak”¹⁹. Zbog takvih definicija (jer potrebno je mnogo riječi da bi se izrazilo značenje koje engleski jezik izražava jednom riječju) novinari i ekonomisti, a i govornici hrvatskoga jezika s punim pravom pribjegavaju angлизmima. Uz riječ *brend* koristi se i još jedan angлизam istoga korijena – *rebrandiranje*. Prilagođeni je to oblik riječ *rebranding*. Taj nas primjer dovodi do podskupine koju čine tri primjera (*rebrandiranje*, *restrukturiranje* i *reprogram*). Svi ti primjeri imaju engleski prefiks *re-* koji znači „ponovo što raditi”²⁰. Neslaganje u prilagodbi vidljivo je na prvi pogled. I dok su *rebrandiranje* i *restrukturiranje* morfološke prilagođenice koje su dobile nastavak za glagolske imenice (jer su te riječi i u engleskom jeziku glagolskim imenicama), riječ *reprogram* ostala je bez takva

¹⁹ Definicije na mrežnoj stranici hjp.novi-liber.hr, 27. srpnja 2013.

²⁰ Definicija prevedena prema objašnjenju prefiksa na mrežnoj stranici <http://www.merriam-webster.com/>, 27. srpnja 2013.

nastavka iako je i ona u engleskom gerund čiji je puni oblik *reprogramming*. Nije jasno zašto prilagodba svih takvih primjera nije dosljedno prevedena. Analogijom bi taj anglizam trebao glasiliti reprogramiranje i na taj se način dobro uklapa u hrvatski jezik. Još je jedan problem u ovim primjerima. U engleskome se jeziku prefiks *re-* čita *ri:*, što znači da su svi ovi anglizmi prilagođeni kombinacijom izgovora i ortografije modela što sugerira da se strani sufiks nije prilagodio prema izgovoru nego je u hrvatskom jeziku očuvan. Takav smo primjer imali i u računalnom nazivlju (resetiranje).

Treću skupinu čine primjeri *leasing*, *tajming* i *rejting*. One su u ovoj skupini jer su sve zadržale engleski sufiks *-ing*. Dva su primjera ortografski prilagođena kombinacijom izgovora i ortografije modela, a *leasing* je preuzet prema ortografiji modela. Ni u jednom primjeru nije provedena morfološka prilagodba. O rejtingu (eng. rating) je već bilo riječi u poglavlju o prilagodbi anglizama, a o njemu piše i Drljača (2006: 77) koja kaže da je u tekstovima potvrđen i oblik *rating* uz rejting, no naša analiza to nije dokazala. Svaki je put bila korištena riječ rejting. No što je uopće rejting i imamo li za njega hrvatsku zamjenu? Prema *Englesko-hrvatskom rječniku nazivlja u marketingu* autora Marcela Melera i Ljerke Radoš iz 2010. godine rejting je vrijednosna ocjena. (2010: 81) Postoji zamjena koja nije potvrđena u tekstovima što nalaže da nije prihvaćena. U svakom slučaju, bolje je i to od primjera *tajming* i *leasing* iako *tajming* znači tempiranje, a *leasing* je zakup ili najam. S obzirom na to da su hrvatska rješenja jednočlani izrazi, a ne dvočlani (poput vrijednosne ocjene) trebalo bih ih koristiti.

U sljedećoj su skupini primjeri *bonus* i *najvitalniji*. Iako se na prvi pogled čini da nemaju ništa zajedničko, vidjet ćemo da su to riječi koje smo preveli iz engleskog jezika prema značenju koje u njemu imaju, iako se radi o latinizmima. Latinska riječ *bonus* znači dobar. U engleskom jeziku ta je riječ poprimila novo značenje dodatka na plaću ili druge slične dodatne uplate. Primjer *najvitalniji* zanimljiviji je jer *vitalan* znači životan i tu riječ i koristimo u tom značenju, onako kako je u latinskom (lat. *vitalis*). U engleskom jeziku došlo je do proširenja u značenju pa je nešto vitalno i nešto nužno i neophodno. U *Večernjem listu* taj je primjer upotrijebljen u svom engleskom značenju: „Gledajući najvitalniji pokazatelj – zaposlenost, Hrvatska je u odnosu na prosjek Europsku uniju u doista katastrofalnom položaju.” (Večernji list: 4) Jasno je da zaposlenost nije nešto životno, nego je neophodan faktor u procjenjivanju položaja Hrvatske u odnosu na Europsku Uniju. Posuđivanje je to pod utjecajem jezika posrednika uz semantičko proširivanje značenja. Jesu li to i pseudoanglizmi?

Možemo reći da nisu, nego da su to ipak anglizmi jer preuzimamo značenje koje te riječi imaju u engleskom jeziku, bez obzira na način prilagodbe.

Sljedeća će skupina biti najraznovrsnijom, a uključivat će sve višечlane izraze ekonomskog nazivlja na koje smo naišli u analizi korpusa. To su redom: *equity fond*, *know-how proizvod*, *reverse charge*, *smart kartice*, *top 10* i *top of the mind*. Iako *top 10* i *top of the mind* nisu primjeri koje vežemo samo uz ekonomiju, u našem su korpusu ti primjeri korišteni u tom smislu pa ih ovdje i objašnjavamo. U tekstu objavljenom 21. lipnja 2013. u rubrici *Biznis*, kreditna je kartica *American Express* navedena kao *top of the mind* proizvod. Znači to da najviše potrošača prvo pomisli na *American Express* razmišljajući o kreditnim karticama.²¹ Hrvatski jezik ima sličan izraz, pasti kome na pamet, koji bismo malom preinakom mogli prilagoditi engleskome izrazu kako bismo dobili frazem ista značenja i izbjegli korištenje engleske konstrukcije. Tada bismo mogli reći da je kartica *American Express* prva koja potrošačima padne na um kada se raspravlja o kreditnim karticama. *Top 10* je drugačiji primjer i ima širu upotrebu. Na radijskim postajama možemo čuti *top 10* domaćih pjesama, neka tvrtka može biti u *top 10* u svojem području. *Top 10* ne izražava ništa drugo nego ljestvicu ili poredak. Na korištenje tog izraza obrušila se i Nives Opačić u knjizi *Hrvatski u zagradama*:

„Ne može na ovim prostorima bez topova. (...) U Hrvatskoj sve je TOP (...) TOP liste svega i svačega razvlače se po medijima kao kokošja crijeva...Imamo u hrvatskom jeziku i krasan pridjev vrhunski, koji pokriva isto značenjsko polje kao i engleski top...Imamo i riječ izvrstan." (2006: 184-185)

Mogli bismo, dakle, reći da je negdje objavljena ljestvica deset vrhunskih tvrtki i svi bismo to razumjeli. Ne treba posezati za konstrukcijom koja sadrži i broj jer, kako ćemo njega čitati? Deset ili ten? Unosi to probleme u jezik i takvih se primjera treba kloniti. Sličan primjer primjeru *top of the mind* glasi *know-how proizvod*. U članku se spominje da je Podravkin Pekmez od šljiva hrvatski „know-how“ proizvod (Večernji list: 43) U tekstu nije objašnjeno što bi to moglo značiti. Internetski rječnik *Merriam Webster* nudi englesku definiciju termina *know-how*. Radi se o posjedovanju znanja potrebnog da bi se što radilo učinkovito i glatko.²² I uistinu je teško takvo što prevesti ili prilagoditi, ali je barem potrebno umetnuti surečenicu u tekstu koja će pojam objasniti prosječnom čitatelju. Čak ni nakon čitanja objašnjenja nije

²¹ Značenje riječi oblikovano prema tekstu na mrežnim stranicama Daily Exchangea: <http://www.exchangemagazine.com/morningpost/2009/week51/Wednesday/121611.htm>, 27. Srpnja 2013.

²² Prevedeno prema definiciji na mrežnoj stranici <http://www.merriam-webster.com/dictionary/know-how>, 27. srpnja 2013.

jasno kakav je Podravkin Pekmez proizvod. Je li to proizvod koji nastaje u učinkovitom proizvodnom pogonu, je li to proizvod na čiju se proizvodnju trebaju ugledati druge tvrtke u Hrvatskoj? Moguće je da ni autor teksta nije siguran što termin sugerira jer bi zasigurno drugačije oblikovao rečenicu. Posljednja tri primjera ove skupine slična su jer u sebi sadrže barem jednu englesku riječ: *reverse charge*, *equity fond* i *smart kartica*. *Reverse charge* potpuna je tuđica, u njoj nije provedena prilagodba, a *equity fond* i *smart kartica* su poluprevedenice. To su termini koji pripadaju ekonomskog žargonu, a ne općem jeziku pa se i manje koriste. Čitatelj koji nije ekonomist ne može razumjeti o čemu je riječ čak ni ako razumije engleski. Zbog toga je važno imati hrvatsku terminologiju. *Equity fond* je prilagođen tako da je riječ *equity* ostala neprilagođenom, a sastavnica *fund* zamijenjena je riječju koja se koristi u hrvatskome jeziku, fond. Nepotrebno je takvo posuđivanje kada se na stranicama *Privredne banke Zagreb* može naći hrvatski naziv za equity fondove – investicijski ili dionički fondovi²³. O *smart* kartici možemo reći isto što i o pametnim uređajima. Nema potrebe ostavljati englesku riječi *smart* kada su se u jeziku udomaćili izrazi s riječju pametan. Dakle, dovoljno je reći pametna kartica jer se zna da je riječ o kartici koja ima više mogućnosti od običnih kartica. *Reverse charge* je potpuno neprilagođen termin i njega uvijek treba i objasniti u tekstovima. Primjerice, poziv koji obavljamo na *reverse charge* obavljamo na trošak osobe koju pozivamo. To znači da preusmjeravamo trošak i takav bi se termin trebao koristiti i u hrvatskom jeziku. Vrlo jednostavnim prijevodom dobili smo hrvatski termin razumljiv svim čitateljima – preusmjereni trošak.

U sljedećoj skupini nalaze se dva anglizma koja su ostala nesvrstana, *kompanija* i *budžet*. Obje riječi imaju svoje hrvatske ekvivalente, ali se oni ne koriste u onoj mjeri u kojoj bi trebali. Kompanija je tvrtka, a budžet proračun. Dobre su to hrvatske riječi koje se koriste i prihvaćene su u jeziku, ali bez obzira na to i dalje se umjesto njih čuju anglizmi. Rješenje je jednostavno: ako su govornici prihvatili hrvatsku riječ i koriste je umjesto anglizma, onda to treba poštivati u svim stilovima hrvatskoga jezika i nastaviti promicanje hrvatskih termina.

Posljednji primjer ekonomskog nazivlja izdvojen je u zasebnu skupinu i njime ćemo zaključiti ovo poglavlje. Riječ je o internetskom bankarstvu. Primjer je izdvojen jer su u korpusu potvrđena tri različita načina zapisivanja ovoga termina. Upućuje to na neslaganja u jeziku oko prilagodbe. Objasniti ćemo sva tri načina i odlučiti se za onaj gramatički najtočniji. Uz naziv internetsko bankarstvo potvrđeni su i oblici *internet banking* i internet bankarstvo. Odmah ćemo reći da je u duhu hrvatskog jezika jedino termin internetsko bankarstvo. Zašto je

---

²³ Prema objašnjenju na mrežnoj stranici <http://www.pbzinvest.hr/main.aspx?id=20> posjećenoj 27. srpnja 2013.

tomu tako? Primjer *internet banking* nije prilagođen ni na jednoj od četiriju razina i potpunom je tuđicom. Već je bilo riječi o engleskom sufiksu *-ing* koji nije pogodan za daljnju tvorbu riječi u hrvatskom jeziku. Kada se riječ *banking* zamijeni s hrvatskom riječju bankarstvo, napredak je vidljiv, ali je problematičan neprilagođeni pridjev internet (jer u toj je konstrukciji internet pridjev, a ne imenica). Mora se provesti morfološka prilagodba tog pridjeva da bismo dobili oblik prihvatljiv u hrvatskome jeziku – internetsko bankarstvo. Uz njega predlažemo još jedan termin koji analogijom prema primjeru mrežna stranica bolje odgovara hrvatskome jeziku – mrežno bankarstvo. Time je nazivlje još uređenijim. Ipak, dobro je što je barem oblik *internetsko bankarstvo* potvrđen i što se koristi, ali žalosno je što se takva prilagodba ne provodi sustavno i što čitatelji u tjedan dana mogu naići na tri različite verzije istoga pojma.

Poglavlje možemo zaključiti mislju kako je ekonomsko nazivlje uistinu veliko i nedovoljno uređeno područje. O njemu je napisano i manje literature pa se zbog toga događaju propusti u govorenom i pisanom jeziku, a teško je i donijeti sud o tome što je točno, prihvatljivo i precizno. Ekonomsko nazivlje nije u takvom porastu kao računalno i trebalo bi usustaviti dosadašnju terminologiju s novijom i donijeti čvrstu normu, što može biti temom nekog drugog rada.

7.4. Analiza medijskog nazivlja

7.4.1. Uvodne napomene o medijskome nazivlju

Nakon analize ekonomskoga i računalnoga nazivlja preostaje nam obraditi medijsko. S obzirom na to da smo građu za analizu crpili iz novina, koje su također medij, potrebno je odrediti koja će područja biti analizirana u ovom dijelu. Neće ovdje biti govora o analizi anglizama u različitim medijima (televiziji, internetu, radiju i preostalim publikacijama) nego ćemo obraditi anglizme različitih područja o kojima mediji izvještavaju. Za potrebe ovoga rada usmjerit ćemo se na tri područja čiji nazivi obiluju anglizmima i kojima su govornici hrvatskoga jezika neprestano izloženi. Radi se o športskom i političkom nazivlju uz nazivlje popularne kulture. Tih je primjera bilo najviše i njihova pojava potvrđuje utjecaj globalizacije na hrvatski jezik. Anićev *Rječnik* definira globalizaciju kao „proces povezivanja, komunikacije i međusobne ovisnosti naroda u različitim oblastima”. (2006: 356) Nas

prvenstveno zanima komunikacija. Engleski jezik je danas lingua franca i ne čudi takav proboj engleskih riječi na svim jezičnim razinama. Ne radi se tu samo o stručnim nazivljima, kao što su računalno i ekonomsko, nego i o razgovornom jeziku, popularnoj kulturi, športu, politici itd. Irena Brdar u svome tekstu *Engleske riječi u jeziku hrvatskih medija* tvrdi da upravo mediji promiču takve promjene u jeziku i korištenje anglizama naziva „pomodnošću”. (2010: 217) Upravo ćemo zbog toga u ovo nazivlje ubrojiti navedena područja jer je analiza pokazala da baš u njima ima najviše anglizama. I dok će športsko i političko nazivlje biti slabije zastupljenima, nazivlje popularne kulture pokazat će se vrlo plodnim tlo za anglizme. Utvrdit ćemo koliko je primjera prilagođeno, a koliko ih je preuzeto prema ortografiji modela. Brdar (2010: 219) tvrdi kako u ovom nazivlju nalazimo sve više riječi koje iz engleskog preuzimamo u obliku u kojem one u engleskom jeziku postoje i kako postaje nepisanim pravilom korištenje potpunih neprilagođenica.

7.4.2. Anglizmi u medijskome nazivlju

7.4.2.1. Športsko nazivlje

Prvo od triju područja koje ćemo analizirati u ovom poglavlju jest športsko nazivlje. U ovom je području mnogo anglizama, a za mnoge od njih nema prikladnih hrvatskih rješenja. Najčešće su riječi u športskim rubrikama *Večernjeg lista trener* i *trening*. *Trening* je morfološki neprilagođena riječ, a *trener* je riječ preuzeta prema izgovoru modela. Za te dvije riječi nemamo potvrđenih zamjena u hrvatskome jeziku. Od preostalih morfološki tako neprilagođenih naziva našli smo *sparing*, *miting*, *renking* i *skateboarding*. Zanimljivo je da su svi barem ortografski prilagođeni, a riječ *skateboarding* nije. U članku u kojem se pojavila ta riječ, objavljenom 22. lipnja 2013., naziv za daskanje na kotačićima je neprilagođen, a naziv za osobe koje daskaju na kotačićima jest i pojavljuje se u obliku skejter. (Večernji list: 27)

Neprilagođen je i naziv za teren na kojem se daska – *skate plaza*. Valjalo bi provesti ortografsku prilagodbu i glagolske imenice kada je jedna od riječi s istim korijenom na taj način već prilagođena. Miting nema opravdanja u hrvatskom jeziku kada se jednako često koristi i susret (športski susret) pa bi taj anglizam trebalo izbjegavati, baš kao i renking koji je u hrvatskom jeziku poredak. Sparing u engleskom jeziku glasi *sparring* i označava osobu koja priprema boksače za športske okršaje. Takav je termin prihvatljiv jer u hrvatskom jeziku, osim riječi trener (isto anglizma), nemamo riječ koja bi izrazila to značenje. Uz ove primjere vežemo i riječ doping koja je zanimljiva jer je u korpusu zabilježen primjer dopinški test. To znači da je novinar morfološki prilagodio pridjev prema morfološki neprilagođenoj glagolskoj imenici, vjerojatno prema analogiji od Peking – pekinški ili marketing-marketingški (prvi je to primjer koji pada na um). Značilo bi to da je takvo što u hrvatskom jeziku moguće i da nastavak –*ing* nije toliko problematičan. U svakom slučaju, pridjev je dobar i bolja je takva opcija od termina *doping test*.

Od primjera koji su prilagođeni hrvatskom jeziku naišli smo na sljedeće: *bek*, *šut*, *nokautirati* i *meč*. Bek je zanimljiv anglizam jer on u engleskom jeziku zapravo glasi *back position* i označava igrača koji nogomet igra bliže голу ili košu. Taj smo anglizam skratili i prilagodili, a ponekad mu se dodaje i imenica pozicija (bek pozicija) iako to korpus nije potvrdio. Šut i meč slični su anglizmi. Za njih, doduše, postoje hrvatske riječi, udarac i utakmica koje se jednako koriste, ako ne i više. Svi su ovi primjeri, zaključit ćemo, dijelom športskog žargona, a ne standardnog jezika. Drugačiji je primjer nokautirati (eng. *to knock out*). Njega prilagođavamo prema imenici *knockout* koja se u engleskom jeziku piše spojeno, za razliku od frazalnog glagola *knock out* koji ima dvije sastavnice i drugačiji naglasak. Taj glagol znači „oboriti koga s nogu udarcem“, ali se takav prijevod teško može naći u tekstovima. Zanimljivo je i da taj glagol preuzima infinitivni nastavak –*irati* (nokautirati), a ne –*autati* (nokautati) što bi bilo sličnije originalu. Na kraju krajeva, danas u jezik ulazi glagol „autati“ (prema eng. *to out*) u značenju „razotkriti da je tko homoseksualne orijentacije“. Pokazuje to ipak stupanj jezične svijesti u prilagodbi jer je primjer koji je potvrđen više u duhu hrvatskoga jezika.

Posljednja skupina primjera broji riječi koje su u korpusu zabilježene u svom izvornom, engleskom obliku. To su redom: *team-manager*, *NBA lockout*, *high kick*, *aqua fitness* i *tie-break*. *Team-manager* u nekoliko se članaka u *Večernjem listu* pisao s crticom iako te crtice u engleskom jeziku nema. Ne postoji razlog za pisanje te crtice ako se već preuzeo izvorni engleski termin. Ono što je trebalo pisati jest voditelj momčadi. Isti je slučaj s

engleskim izrazom *tie-break* koji se u hrvatskome jeziku piše s crticom, a u engleskome jeziku spojeno (eng. *tiebreak*). S obzirom na to da je *tiebreak* potez koji odlučuje o pobjedniku utakmice ili športskog susreta, prikladna je zamjena odlučujući potez iako se to može činiti dramatičnim. Sljedeći je primjer *high kick*. Njega smo preveli kao visoki udarac i taj se naziv udomaćio u hrvatskom pa anglistička konstrukcija nije nužna. *Aqua fitness* je *fitness* u vodi, a takva definicija ostavlja nas s neobjašnjenim anglizmom *fitness* koji do danas nije našao svoj hrvatski ekvivalent. U prethodno spomenutom natječaju časopisa *Jezik* ponuđena je riječ jačaonica (uz riječ vježbaonica)(Jezik, Završen natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ u 2007. 2008). Taj naziv ne koristi se niti u govorenom niti u pisanom jeziku iako se radi o dobroj riječi koja je značenjski i tvorbeno izvrsno osmišljena. Preostao nam je primjer NBA *lockout*. NBA je američka košarkaška liga, a *lockout* je prisilna zabrana rada pod naređenjem poslodavca²⁴. Kada već riječ *lockout* nije prevedena ili prilagođena, zašto nije prilagođen pridjev? NBA nije anglizam, to je naziv jedne američke športske udruge, a nazive (imena) u hrvatskom jeziku normalno sklanjamo. NBA-ov *lockout* je primjereno rješenje. Na taj način je konstrukcija donekle u duhu hrvatskoga, a takvi se kompromisi u jeziku moraju i provoditi i tolerirati.

7.4.2.2. Političko nazivlje

Političke su rubrike, uz poslovne, najzastupljenije u dnevnim novinama, a slučaj je to i u *Večernjem listu*. I baš zato što se o njima mnogo piše, hrvatska je politička terminologija, korpus je pokazao, vrlo uredna. U sedmodnevnom novinskom ciklusu *Večernjeg lista* potvrđeno je šest primjera: *summit*, *lobi*, *lider*, *PR*, *news* i *nulta tolerancija*. *Summit* i *news* grupirat ćemo posebno jer se radi o neprilagođenim riječima. Iako *news* ima svoju dostojnu zamjenu u riječi vijesti (koja se češće i dosljednije koristi), pojavljuje se i engleska riječ. Za *summit* ne postoji hrvatska riječ, osim ako ne posegnemo za objašnjenjem koje sugerira da je riječ o političkom susretu pa je takvo rješenje točno i prikladno i trebalo bi se provoditi. *Lobi* i

---

²⁴ Definicija slobodno prevedena s mrežne stranice <http://libcom.org/tags/lockouts>, 27. srpnja 2013.

lider ortografski su prilagođeni anglizmi. I dok lobi nema svoju prikladnu zamjenu, lider ima i to u imenici vođa. No lider ima jači prizvuk i u novinama se često javlja (preko petnaest puta u tjedan dana) pa tu riječ možemo smatrati žurnalizmom. Lobi je u Anićevu *Rječniku* definiran kao „utjecajna skupina ljudi koja zastupa određene interese, skupina za pritisak” (2006: 692) pa je prikladnije koristiti anglizam kako bi bilo jasno o čemu je riječ. Posljednji je primjer nulta tolerancija koja je doslovna prevedenica engleske konstrukcije „*zero tolerance*”. To je politika koja kažnjava svako neprikladno ponašanje ili nedozvoljene postupke kako bi se eliminirali budući slični prekršaji²⁵. Hrvatski je naziv dobro tvoren i svakako ga treba promovirati u tom obliku jer je iz njega jasno o čemu je riječ, a tekst je oslobođen engleske konstrukcije. PR je poseban slučaj je riječ o terminu koji u engleskom jeziku glasi *public relations*, a skraćeni oblik glasi PR (pi ar). Tako se skraćunica čita i u hrvatskom iako bi izgovor trebao slijediti slova hrvatske abecede (pe er). U hrvatskom postoji termin kojim pokrивamo to značenje, odnosi s javnošću i zbog dobre prihvaćenosti tog rješenja, skraćenicu PR ne bi trebalo koristiti.

U političko nazivlje ubrojiti ćemo i nekoliko sličnih anglizama koji se često koriste. To su gay aktivist, gay parada i gej populacija. *Gay* je u engleskom jeziku najčešći (i najmanje uvredljiv) naziv za osobu istospolne seksualne orijentacije. Taj je naziv također neformalan, i engleski se jezik u službenoj komunikaciji služi izrazom homoseksualna orijentacija. Problem u ovim primjerima nije čak ni taj što je riječ *gay* posuđena (ona je izrazito česta u govorenom jeziku), nego je problem što ortografska prilagodba nije sustavno provedena. Dva su primjera s neprilagođenim oblikom pa možemo reći da je takav oblik češći jer tu riječ ipak doživljavamo stranom riječi. Ako je tako, riječ ne treba prilagođavati nego je pisati u kurzivu, kao i ostale tuđice. Izraz „gej populacija” nema smisla. U novinarsko-publicističkom stilu bilo bi bolje upotrijebiti službeni izraz - homoseksualna populacija. Gay aktivist nije ništa drugo nego borac za prava istospolnih parova, a gay parada je spretno rješenje uz ono još bolje, povorku ponosa (prema eng. *Pride Parade*). Zalažemo se, dakle, za pisanje riječi *gay* u kurzivu kako bi se naglasilo da je riječ o tuđici jer postoje prikladne hrvatske zamjene koje bi se češće trebale koristiti.

Ovime zaključujemo analizu političkog nazivlja i otvaramo put najširoj skupini anglizama medijskog nazivlja – nazivlju popularne kulture.

---

²⁵ Definicija slobodno prevedena s mrežne stranice <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/zero-tolerance>, 27. srpnja 2013.

7.4.2.3. Nazivlje popularne kulture

7.4.2.3.1. Što je popularna kultura?

Već je navedeno da će ovo nazivlje biti najopširnije i da će analiza biti ograničena na nekoliko skupina anglizama. Prije toga valja objasniti što je popularna kultura i zašto su ovi anglizmi toliko rasprostranjeni. U svom tekstu *Masovni mediji i semiotika popularne kulture* (2011) Danijel Labaš i Maja Mihovilović donose nekoliko definicija popularne kulture uz uvodnu napomenu kako ju je izrazito teško definirati pa kreću od definicije kulture:

“Jedna ju definicija opisuje kao “sustav koji uključuje vjerovanja, rituale, izvedbe, umjetničke forme, obrasce životnih stilova, simbole, jezik, odjeću, glazbu, ples i bilo koji oblik ljudskog izražajnog, intelektualnog i komunikativnog ponašanja koje je povezano sa zajednicom tijekom određenog vremenskog perioda”. (Labaš i Mihovilović 2011: 97)

Pitanje je kako onda definirati popularnu kulturu. Autori su je objasnili na sljedeći način:

„... popularno je ono što pripada ljudima (dakle, kulturna forma zadovoljava interes potrošača, a popularno služi ljudima za ostvarenje njihovih vlastitih interesa) te ono što prihvaća velik broj ljudi.” (Labaš i Mihovilović 2011: 98)

Slično je to definiciji masovne kulture, agresivnijim oblikom popularne kulture nad kojim potrošači nemaju utjecaj:

„... masovnu kulturu proizvode politički i bankarski lobiji koji potrošače otuđuju od njihovih stvarnih potreba i ukalupljaju ih kako bi im se oduzela individualnost. (...) Potrošači su pritom shvaćeni kao pasivna, otuđena masovna publika koja bez razmišljanja i kritičkoga odmaka prihvaća sve što im se nameće. (...) Tako proizvodi kulturne industrije nameću ono što je dopušteno i ono što nije, što je uobičajeno i normalno, a što skandalozno, dok je primateljima djelomično oduzeta sposobnost da te sadržaje vrednuju i propituju.” (Labaš i Mihovilović 2011: 98)

Nama će za ovu analizu definicija popularne kulture biti važnijom jer tvrdimo kako govornici (i novinari) utječu na to koje će riječi za fenomene popularne kulture prihvatiti, a koje će zaobilaziti. U skladu je to s tvrdnjom da je popularna kultura „otpor nametnutim dominantnim značenjima i vrijednostima” (Labaš i Mihovilović 2011: 99) jer je i korištenje engleskih riječi umjesto hrvatskih primjer otpora hrvatskoj standardnojezičnoj normi. Zanimljiva su opažanja autora o popularnom jeziku koji se razvio pod utjecajem globalizacije i popularne kulture:

„Upravo je na primjeru jezika vidljivo koliko je popularna kultura sveprisutna u svakodnevnom životu društva. Jezik se u popularnoj kulturi koristi kao otpor dominaciji i

ustaljenim jezičnim normama (npr. namjerna uporaba psovki i vulgarizama), a oni koji se njime koriste u stvaranju novih riječi i značenja nalaze zadovoljstvo. Neke su riječi nastale unutar određene društvene skupine te su s vremenom postale dio jezičnoga *mainstreama*, dok su druge popularizirane preko filma, glazbe, reklame i ostalih izričaja koji se prenose masovnim medijima." (Labaš i Mihovilović 2011: 119)

Takav će jezik biti temom posljednjeg dijela analize našega korpusa. Anglizmi koji su dijelom popularne kulture, a pojavili su se u korpusu bit će podijeljeni u tri osnovne skupine. Najopširnija će skupina biti nazvana Zabava, uslijedit će skupine Moda i Neformalni stil, a poglavlje ćemo završiti anglizmima koji su česti, ali ne pripadaju nijednoj od tih skupina.

7.4.2.3.2. Analiza medijskog nazivlja

7.4.2.3.2.1 Zabava

Poglavlje o anglizmima koji se pojavljuju u medijskom nazivlju započinjemo općenitim anglizmima iz svijeta zabave, a nastavljamo analizom glazbenog nazivlja. Prvi su anglizmi *performans* i *performer*. U hrvatskom jeziku postoji riječ performans koja označava „izvođenje, izvedbu i prezentaciju dramskog ili glazbenog djela" (Anić 2006: 1018), a svaki primjer riječi s tim korijenom u korpusu glasio je performans. Znači to da se radi o anglizmu koji je ortografski prilagođen prema izvornoj engleskoj riječi *performance*. Takvo je pisanje netočno jer, ako već nismo upućeni u postojanje riječi performans i miješamo je s neispravnim oblikom performans), postoji riječ nastup koja je još boljim rješenjem. Slična je stvar s performerima, izvođačima. Riječ *performer* ima isti oblik i u engleskom jeziku, a u našem jeziku ima značenje umjetničkog nastupa, obično dramskog. I u Anićeveu je *Rječniku* uz natuknicu *performer* navedena riječ izvođač pa je svakako bolje služiti se njome. Nastavljamo s glazbom.

Glazba je jedno od najvećih oružja popularne kulture. U želji za što većim uspjehom mnogi izvođači odabiru pjevati na engleskom kako bi se što više približili globalnoj publici i ponovili probitak američkih i britanskih zvijezda. Engleski je danas glavni jezik glazbe i upravo je ona umjetnost koja najviše promiče pojavu anglizama u jezicima. O glazbi pišu i Labaš i Mihovilović:

„Trendovi u glazbi postali su sinonimi za razdoblja popularne kulture – era džeza, era swinga, era roka itd. Popularnost glazbe u popularnoj kulturi može objasniti različitim konceptima. (...) Popularna glazba govori o popularnim temama, artikulira društveni

otpor, postavlja politička pitanja te širi mirovne poruke, poput pjesme *Imagine* Johna Lennona." (2011: 118)

U glazbi mogu uživati sve generacije, svaka iz svojih pobuda. Ono što je sigurno jest da je glazba umjetnost kojom izražavamo osobine vlastite ličnosti. Glazba pokazuje dvojakosti baš kao i svaki vid popularne kulture. Ona jest umjetnost, ali se približava i masovnoj kulturi jer uključuje i spektakle te pomno planiranu produkciju. Upravo zbog toga ona postaje gotovim proizvodom koji diktira nove trendove. Na taj način ona ulazi i u jezik.

Naša je analiza iznjedrila nekoliko takvih primjera: *džuboks*, *rock glazba*, *pop glazba*, *blues*, *art pop new wave rock bend*, *band* i *open-air festival*.

Vidljivo je da je samo riječ *džuboks* prilagođena hrvatskom jeziku. Provedene su tu ortografska i fonološka prilagodba. To se može objasniti time što je ta riječ u jeziku dugo i što je imala vremena za takvu prilagodbu. Ostali su primjeri zanimljivi jer se gotovo svi odnose na razne glazbene žanrove. *Rock* glazba i *pop* glazba, kao i *blues*, glazbeni su pravci koji dominiraju glazbenim ljestvicama. I dok *rock* ponekad pišemo rok, pop je skraćeni oblik riječi popularna. Pisanje u ovakvom obliku podržavamo jer je riječ o nazivu žanra, glazbenog pokreta, a masovnost glazbene produkcije nalaže da su te riječi internacionalizmi koje većina (ako ne svi) govornici razumiju. No to nije uvijek tako. Primjer *art pop new wave rock bend* zabilježen je u jednom od članaka o *open-air* festivalu INmusic 25. lipnja 2013. godine. Vidljivo je da je autor članka upotrijebio prilagođeni oblik riječi *band* (glazbena skupina, postoji hrvatski naziv), ali je prije nje upotrijebio i nazive za niz podžanrova koje prosječni govornik hrvatskoga jezika možda i ne razumije. Svaki bi trebalo secirati, ali to nije predmetom ovoga rada. Činjenica je da konstrukcija nikako nije u duhu hrvatskoga jezika i da se značenje, u želji za što boljim opisom glazbe koju izvodi skupina *Bloc Party*, jednostavno izgubilo. Takve bi opise trebalo izbjegavati. Previše je u njima engleskih riječi. Rješenje je upotrijebiti pridjev eklektičan jer je eklekticizam „u filozofiji, znanosti i umjetnosti, metoda kojom se iz različitih stilova i sl. izabiru pojedine teze i spajaju u novu cjelinu" (Anić 2006: 282) Iako čitateljima neće biti jasno koje žanrove *Bloc Party* spaja, bit će im to ipak jasnije od niza nabrojanih žanrova. Posljednji je primjer *open-air festival* koji se često može čuti iako postoji prikladna hrvatska zamjena – festival na otvorenom. Treba, dakle, strani naziv izbjegavati.

Posljednje područje potpoglavlja Zabava jesu televizija i film koji su, uz glazbu, najvećim proizvođačima popularne kulture:

„Televizija kao masovni medij jedno je od najvažnijih sredstava u stvaranju i održavanju spektakla popularne kulture. (...) Televizija objedinjuje persuazivnu moć slike, zvuk, glazbu i govoreni tekst te je kao takva pogodna za prenošenje gotovo svih izričaja popularne kulture. (...) Televizija istodobno dokumentira i stvara povijest.“ (Labaš i Mihovilović 2011: 115)

Film je također moćan vid umjetnosti koji se također oslanja na moć vizualnog doživljaja, ali doseže manji broj ljudi nego televizija. Kako kažu Labaš i Mihovilović:

„Zbog kombiniranja slike, glazbe i naracije film, u usporedbi s ostalim medijima, stvara najснаžnije predodžbe. (...) Osim toga, film mogu popularizirati svi njegovi sastavni elementi kao određeni filmski kodovi – glazba, likovi, priča, dijalози, glumci, ples, akcijske scene, montaža, kut snimanja...”

Također je važno reći da i glazba i film imaju svoje dvije krajnosti - proizvode visoke i proizvode niske kulture. Za popularnu kulturu obje su vrste podjednako važne, a potonji dominiraju masovnom kulturom. U ovoj ćemo skupini analizirati primjere *VIP tribina*, *sitcom* i *pilot-epizoda*.

VIP tribina skup je važnih ljudi koji su pozvani na neki događaj kako bi razgovarali o svom projektu. I dok s tribinom nemamo anglističkih problema, *VIP* je skraćenica za *Very Important Person* i taj se naziv u engleskom jeziku koristi da bi se opisali političari, članovi kraljevskih obitelji i slavne ličnosti, *celebrityji*. Predlažemo umjesto tog naziva termin važni uzvanik ako je riječ o nekom događaju, a ako se želi reći da je netko *VIP* osobom, možemo se poslužiti izrazom važna ličnost. Pojmovi bliži televiziji su *sitcom* i *pilot-epizoda*. *Sitcom* je humoristična serija (eng. *situation comedy*)²⁶ i korištenje anglizma može biti nerazumljivo širem čitateljstvu, pogotovo kada je hrvatski naziv dobar i u širokoj je upotrebi. *Pilot-epizoda* naziv je preuzet prema engleskom nazivu *pilot* i u popularnoj kulturi označava prvu epizodu prve sezone neke serije. U engleskom se jeziku s riječju *pilot* dogodilo isto što i s riječju *miš*. *Pilot* više nije upravljač zrakoplova, nego i prva epizoda serije. Takvo se proširenje značenja u hrvatskom nije dogodilo jer riječ *pilot* koristimo u kombinaciji s riječi *epizoda* uz crticu. Sugerira to da riječ *pilot* kod nas ipak nije doživjela semantičko proširenje značenja nego ju i dalje doživljavamo kao stranu riječ koji treba dodatno definirati. Hoće li se pomak kao u engleskom dogoditi i u hrvatskome jeziku, vrijeme će pokazati. Ovim primjerom zaključujemo ovo potpoglavlje.

---

²⁶ Definicija slobodno prevedena prema podacima na mrežnoj stranici <http://www.answers.com/topic/situation-comedy>, 28. srpnja 2013.

7.4.2.3.2.2. Moda

Modni je svijet zanimljiv jer je u svojim najluksuznijim oblicima dostupan izrazito malenom broju potrošača, ali novi stilovi i trendovi šire se u sve slojeve društva. Nekoliko je primjera potvrđeno u korpusu, a radi se o jedinicama koje se naveliko koriste: *dizajnirati*, *dizajner*, *casual*, *retro* i *styling*. Dizajnirati u modi znači osmisлити dizajn, „crtež, nacrt, dezen posebne za izradu odjevnih predmeta“, a dizajner je osoba koja se bavi dizajnom. (Anić 2006: 226) Te su riječi unesene u Anićev *Rječnik* i znači to da su dobro prilagođene i da se njima služimo kao hrvatskim riječima. Primjedbi na njih ne bismo trebali imati. *Styling* pripada modnom žargonu i neprilagođena je riječ zbog ranije objašnjenog sufiksa *-ing*. S obzirom na to da se radi o neprilagođenoj stranoj riječi, *styling* bismo trebali pisati u kurzivu, no to u korpusu nije bio slučaj. Posljednji su primjeri *casual* i *retro*, nazivi modnih stilova. I njih bi trebalo pisati u kurzivu ili, još bolje, zamijeniti hrvatskim riječima. To je za riječ *casual* moguće jer postoji hrvatska riječ ležerno, a *retro* je, kao i *vintage*, teže zamijeniti. *Retro* u Anićevu *Rječniku* definiraju kao „ponovno oživljavanje nečega iz prošlih vremena“ (2006: 1333), a hrvatske riječ nemamo. Možda se u nekom budućem natječaju riječi *retro* u modnom smislu pojavi riječ slična jačaonici – modna oživljenica. Teško je to zamisliti, ali u međuvremenu riječ *retro* valja pisati u kurzivu.

7.4.2.3.2.3. Neformalni stil i nesvrstani anglizmi

U ovoj ćemo skupini obraditi anglizme koji se koriste u neformalnom, razgovornom stilu, najčešće među mladima, a koji su svoj put pronašli i do novinskih stupaca. Poglavlje ćemo zaključiti primjerima koje nije bilo moguće svrstati ni u jednu ranije navedenu skupinu, a koji su dio popularne kulture i uzusa. Labaš i Mihovilović o njima kažu sljedeće:

„Neke su riječi nastale unutar određene društvene skupine te su s vremenom postale dio jezičnoga *mainstreama*, dok su druge popularizirane preko filma, glazbe, reklame i ostalih izričaja koji se prenose masovnim medijima. (...) Mladi ih upotrebljavaju kako bi se osjećali superiorno te kako bi osjetili pripadnost široj društvenoj skupini koja upotrebljava iste fraze i izraze.“ (2011: 119)

Upravo zbog neformalnosti ovih izraza, nećemo pokušavati nuditi zamjene za njih, ali valja upozoriti na to da njima nije mjesto u novinarsko-publicističkom stilu. Radi se o sljedećim jedinicama: *cool*, *joint*, *sleng*, *luzer*, *fer* i *fejs*. Iako bi bilo za očekivati da će te riječi sve biti u

neprilagođenom obliku, samo su dva takva primjera, a oni se u jeziku pojavljuju i ortografski i fonološki prilagođenim oblicima – kul i džoint (potonji je prilagođen kombinacijom izgovora i ortografije modela). Sve je riječi bolje koristiti u tom obliku u neformalnim situacijama, ali novinarsko-publicistički stil bi ih trebao ili izbjegavati ili tretirati kao tuđice. Jedan je naziv našao svoje mjesto u ovoj skupini, fejs. Odnosi se on na popularnu društvenu mrežu *Facebook* i u novinama bi se sustavno trebalo koristiti službeno ime.

Sličan je primjer i *imati seks* koji se sve više koristi. *Imati seks* konstrukcija je koja u hrvatskome jeziku ne postoji. Radi se o doslovnom prijevodu engleske fraze *to have sex*. Takvo sintaktičko posuđivanje nije opravdano i ne bi se smjelo provoditi jer se i u pismu i u govoru osjeća da je riječ o stranoj konstrukciji. Bolje su mogućnosti potvrđene u Anićeve *Rječniku*, hrvatski glagol *seksati se* i izraz *voditi ljubav*.

Poglavlje zaključujemo nesvrstanim anglicizmima. U ovoj su skupini mjesto pronašli ovi anglicizmi: *shopping*, *supermarket*, *catering*, *lifestyle*, *bullying*, *burger*, *parking*, *džem*, *mikser* i *hendikep*. Ne čudi da upravo ovdje ima najviše primjera koji su potpuno neprilagođeni i u redu je koristiti ih ako za njih ne postoji zamjena. No neke zamjene ipak postoje, barem na ortografskoj razini: *shopping* – kupovina, *supermarket* – trgovinski centar, *lifestyle* – životni stil, *burger* – pljeskavica, *parking* – parkiranje (ili parkirno mjesto ako se misli na fizičko mjesto), *mikser* – miješalica (Anić 2006: 752) i *hendikep* – invaliditet. Zamjenu nemaju *bullying*, što je fizičko i psihičko zlostavljanje među mladima i džem, vrsta voćnog namaza. Koriste se ove riječi kako bi tekstovi djelovali modernije i kako bi se promicala potrošačka kultura razvijenog Zapada. Ovime zaključujemo analizu korpusa ovoga rada.

8. Zaključak

Tema ovoga rada pomno je odabrana zbog sve proširenije pojave anglicizama u svim sferama hrvatskoga jezika. O njoj se može pisati iz mnogih gledišta i uvijek ćemo naići na suprotstavljena mišljenja. Cilj je ovoga rada bio analizirati anglicizme računalnog, ekonomskog i medijskog nazivlja u jednom dnevnom listu kako bi se dobio pregled najčešćih anglicizama i kako bismo utvrdili koji su problemi s prilagodbom istih u hrvatskome jeziku. Nakon

uvodnog teorijskog određenja pojmova jezičnog posuđivanja, jezičnog purizma, novinarsko-publicističkog stila i nazivlja, objasnili smo na koje se sve načine anglizmi prilagođavaju u hrvatskome jeziku. Taj nam je pregled poslužio u analizi korpusa koji smo za potrebe ovog diplomskog rada ograničili sedam brojeva *Večernjeg lista*. Ta je brojka uzeta zato što smatramo da se u sedam dana izmijene sve rubrike i prilozi jednog dnevnog lista. Takva je građa bila potrebna jer su dnevni listovi publikacija dostupna velikom broju govornika hrvatskog jezika i jer imaju brojne funkcije u društvu. Njihova je zadaća informirati, obrazovati i zabaviti, a prema teoriji napisanoj o novinarsko-publicističkom stilu, moraju biti pisane hrvatskim standardnim jezikom. Novine pišu i o brojnim temama među kojima su politika, ekonomija, zabava i računalstvo pa je ovakav korpus bio i dobrim načinom da se u jednom mediju obuhvati raznovrsna građa. Zbog toga je bilo zanimljivo vidjeti na koji se način anglizmi koriste u tom funkcionalnom stilu. Iz analize korpusa izostavili smo anglizme koji svoje podrijetlo nalaze u latinskom i grčkom jeziku jer takve internacionalizme ima i hrvatski. Analiza je obuhvatila samo izvorne engleske riječi. Rezultati su pokazali da je najviše stručne literature u hrvatskom jezikoslovlju napisano o računalnom nazivlju, a slijedi ga ekonomsko. Zbog toga je bilo lakše analizirati takve primjere. Medijsko smo nazivlje ograničili na nekoliko područja popularne, masovne kulture jer u njima i nastaje (pa se iz njih u hrvatski jezik posuđuje) najveći broj novih engleskih riječi. Analiza jedinica pokazala je da je najviše anglizama samo ortografski ili fonološki prilagođena, rijetki su prilagođeni i morfološki, a mnogi su preuzeti u svom izvornom engleskom obliku. Za mnoge smo potražili i ponudili prikladne hrvatske riječi, a prihvatili smo anglizme koji svojih hrvatskih ekvivalenata nemaju uz napomene o najboljim mogućim načinima prilagodbe. Preostaje samo nadati se da će rad poslužiti kao dobra osnova za daljnja istraživanja, a kao temu koja se nakon analize u ovome radu ističe svakako je detaljnije teorijsko istraživanje anglizama u nazivlju popularne kulture koja, kako je analiza pokazala, polagano istiskuje hrvatske nazive iz upotrebe, a to se, važno je na kraju naglasiti, ipak ne bi smjelo dopustiti.

9. Popis literature

- Anić, Šime, Želimir Domović, i Nikola Klaić. 2002. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sani-Plus,
- Anić, Vladimir. 2006. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber
- Babić, Stjepan. 2004. *Hrvanja hrvatskoga*. Zagreb: Školska knjiga

—. 2001. *Hrvatska jezikoslovna prenja*. Zagreb: Nakladni zavod Globus

Barić, Eugenija, i sur. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Bloomfield, Leonard. 1964. *Language*. New York: Holt, Rinehart and Winston

Brdar, Irena. 2010. Engleske riječi u jeziku hrvatskih medija. *Lahor*, vol.2, br.10. str. 217-232.

Drljača, Branka. 2006. Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična norma. *Fluminensia*, vol.18, br. 1. str. 65-85.

Filipović, Rudolf. 1990. *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo-razvoj-značenje*. Zagreb: Školska knjiga

—. 1986. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: Školska knjiga

Frančić, Anđela, Lana Hudeček, i Milica Mihaljević. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Halonja, Antun, i Milica Mihaljević. 2012. *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Uredništvo časopisa Jezik. 2006. Natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ. *Jezik*, vol. 54, br. 4. str. 159.

Uredništvo časopisa Jezik. 2008. Završen natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ u 2007. *Jezik*, vol.55, br.2. str. 73.

Labaš, Danijel, i Maja Mihovilović. 2011. Masovni mediji i semiotika popularne kulture. *Kroatologija*, vol.2, br.1. str. 95-122.

Lučić, Radoslav. 2009. Novohrvatski: stvarnost ili farsa? U *Jezična politika i jezična stvarnost* (ur. Jagoda Granić) Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku

Matasović, Ranko. 1997. *Kratka poredbenopovijesna gramatika latinskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska

Meler, Marcel, i Ljerka Radoš. 2010. *Englesko-hrvatski rječnik nazivlja u marketingu*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku

Mihaljević, Milica. 2003. *Kako se na hrvatskome kaže WWW*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

—. 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Nikolić-Hoyt, Anja. 2005. Hrvatski u dodiru s engleskim jezikom. U *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima: prilagodba posuđenica*, autor Lelija Sočanac, Orsolya Žagar-Szentesi, Dragica Dragičević, Ljuba Dabo-Denegri, Antica Menac i Nikolić-Hoyt-Anja. Zagreb: Nakladni zavod Globus. str. 179-205.

Opačić, Nives. 2006. *Hrvatski u zagradama: Globalizacijske jezične stranputice*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Opačić, Maja, i Marija Turk. 2008. Linguistic Borrowing and Purism in the Croatian Language. *Suvremena lingvistika*, vol.65, br. 1. str. 73-88.

Pišković, Tatjana. 2008. Jezični purizam Joze Dujmušića. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, vol. 34, br. 1. str. 323-340.

Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput

Sočanac, Lelija. 2004. *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri*. Zagreb: Nakladni zavod Globus

Starčević, Anđel. 2007. Engleski vs. hrvatski – what's it gonna be? Komu pripada jezik? *Vijenac*, http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac344.nsf/AllWebDocs/Komu_pripada_jezik. (Dostupno 28. srpnja 2013.)

Težak, Stjepko. 1999. *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*. Zagreb: Tipe

Večernji list. 19.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17765. Zagreb.

Večernji list. 20.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17766. Zagreb.

Večernji list. 21.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17767. Zagreb.

Večernji list. 22.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17768. Zagreb.

Večernji list. 23.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17769. Zagreb.

Večernji list. 24.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17770. Zagreb.

Večernji list. 25.6.2013. ur. Goran Ogurlić. god. 53., br. 17771. Zagreb.

Vlašić, Marija. 2012. *Tradicijska purizma u hrvatskom jezikoslovlju*. Prag: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

10. Sažetak

Autorica pristupa anglicizmima u hrvatskome jeziku služeći se trima područjima u kojima je zabilježen najveći broj novih riječi, računalnim, ekonomskim i medijskim nazivljem. Analiza anglicizama odabrana je jer se u navedenim područjima nove riječi najčešće zabilježe upravo na engleskome jeziku iz kojeg drugi jezici danas najviše posuđuju. Prije svega, radom se donosi kratak pregled jezičnog posuđivanja i jezičnog purizma u hrvatskom jezikoslovlju. Nadalje, donosi se i pregled teorije o nazivljima i novinarsko-publicističkom stilu. Nakon toga slijedi i

objašnjenje različitih vrsta prilagodbe anglizama u hrvatskome jeziku na kojem se analiza zasniva. Taj se dio, u skladu sa svim prethodnim teorijskim spoznajama, primjenjuje na analizu korpusa, sedam brojeva *Večernjeg lista*. Autorica smatra da je takav korpus dobar za prikaz anglizama i svih njihovih oblika jer se u novinama piše o svim navedenim područjima i jer se promjene u jeziku najbrže primjećuju u tim tekstovima. Analiza nudi odgovor na pitanje koje se vrste prilagodbe anglizama najčešće koriste, a raspravlja se i najboljim načinima prilagodbe tuđica, anglizama koji su u hrvatski jezik preuzeti u svom izvornom obliku, kao i o zamjeni anglizama hrvatskom riječi ondje gdje je to moguće.

Ključne riječi: anglizmi, jezično posuđivanje, računalno nazivlje, ekonomsko nazivlje, mediji

Key words: anglicisms, linguistic borrowing, informatics terminology, economics terminology, the media